

MONOGRAFIA
POKONFERENCYJNA

SCIENCE,
RESEARCH, DEVELOPMENT #37

Berlin

30.01.2021 - 31.01.2021

U.D.C. 72+7+7.072+61+082

B.B.C. 94

Z 40

Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.

(1) Z 40 Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii.

(30.01.2021) - Warszawa, 2021.

ISBN: 978-83-66401-79-2

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Wszelkie prawa autorskie zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do artykułów z konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię.

Wszystkie artykuły naukowe są recenzowane przez dwóch członków Komitetu Naukowego.

Wszelkie prawa, w tym do rozpowszechniania i powielania materiałów opublikowanych w formie elektronicznej w monografii należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

W przypadku cytowań obowiązkowe jest odniesienie się do monografii.

Publikacja elektroniczna.

«Diamond trading tour» ©

Warszawa 2020

ISBN: 978-83-66401-79-2

Redaktor naukowy:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland;

C. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Čekerevac, Dr., full professor, «Union - Nikola Tesla» University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

N. Yuriychuk, Ph. D in Pedagogics, Assistant Professor, Assistant Professor at the Chair for Ukrainian Linguistics and Methods of Education SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical Hryhorii Skovoroda University», Ukraina

U. Buts, PhD in Economics, Belarusian Agricultural Academy.

KOMITET ORGANIZACYJNY:

A. Murza (Przewodniczący), MBA, Ukraina;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

I. Bulakh PhD of Architecture, Associate Professor Department of Design of the Architectural Environment, Kiev National University of Construction and Architecture

Recenzenci:

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

M. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия.

**РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ КЛІРОВИХ ВІДОМОСТЕЙ ВОЛИНСЬКОЇ
ЄПАРХІЇ КІНЦЯ ХVІІІ-ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Кондратюк Ю.С. 6

**ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ**

Кобзев І.В., Петрова О.І. 9

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Буценко Л. В., Карлукно Р. В. 12

**СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ:
ЕГАЛІТАРНА МІСЯ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО**

Войчишина А., О. Кізъ 16

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ «SMART CITY»
В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ**

Жемойда О., Ковальова О., Мисник Б. 19

**ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПРИДБАННЯ
АКТИВІВ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ**

Зоря О.П. 22

**РОЗУМІННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНОГО БЕНЧМАРКІНГУ
В АГРАРНІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Ковальова О.В., Бобровник Д. О., Гришова Р.В. 25

**ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА
ТА ЙОГО ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК**

Блага В.В., Благой В.В., Білко Д. О. 27

АКТИ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА У ПРАВОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Лепіш Н. Я., Тимчишин Т. М. 31

**ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК СКЛАДОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО
ПРОЦЕСУ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Гришук А. Б., Проць І. М. 34

КАДРОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Гришова І. Ю., Давидюк О.О. 38

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Проць І. М., Грищук А. Б. 42

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА СТАРОСТ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Тимчишин Т.М. 46

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Марусей Т.В. 49

ДОКЛІНІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІТОКОМПЛЕКСУ АТОКСВЕТ

Третьякова К. М., Немова Т. В., Соломон В. В., Іщенко В. Д. 54

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ З РІЗНИМ РІВНЕМ САМООЦІНКИ

Мирошник О.Г. 61

ТЕНДЕНЦІИ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Чан Дык Тунг 65

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА США

Черненко К.К. 68

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN TOURISM IN THE PANDEMIC OF 2020

Zhumbei M.M. 71

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Бутенко Н. І., Спринь О.Б., Грабко Л.О. 75

РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ КЛІРОВИХ ВІДОМОСТЕЙ ВОЛИНСЬКОЇ ЄПАРХІЇ КІНЦЯ ХVІІІ-ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Кондратюк Ю.С.

кандидат історичних наук, доцент
Державний університет
“Житомирська політехніка”

Ключові слова: клірові відомості, церква, документ, Волинь, єпархія.

Key words: clerical information, church, document, Volyn, diocese.

Клірові відомості – це важливий вид церковнопарафіальної документації, який активно використовується дослідниками для різних аспектів історичних досліджень. Вони були введені указом Синоду від 20 січня 1769 р. під назвою “именных списков всем лицам духовного звания православного исповедания” і містять цінну інформацію з історії церкви, життя та діяльності церковно та священнослужителів і їх родин, ряд інших фактів. Крім того, досить гарна збереженість дає нам змогу прослідкувати час їх запровадження, зміни форм ведення, дотримання духовенством Волинської єпархії правил ведення тощо.

Клірові відомості, як і інші види церковних документів велися в кількох примірниках, один із яких обов’язково залишався при церкві, другий відкладався в архіві консисторії. Інколи, за потреби, деякі примірники здавалися в духовні правління чи благочинія.

Переважна більшість клірових відомостей відклалася в Державному архіві Житомирської області (далі – ДАЖО) у фонді №1 – близько 995 одиниць. Вони містяться в двох описах і

охоплюють період з 1800 по 1917 рр. В описі 73 вони скомплектовані за географічним принципом по 10 повітах. Найдавніші з них збереглися за 1800 рік по Новоград-Волинському [6], Овруцькому [7] та Острозькому [8] повітах. Найбільшу їх кількість виявлено по Кременецькому – 128, Житомирському – 71, Старокостянтинівському та Овруцькому повітах – по 60 одиниць зберігання. А по Луцькому, Рівненському та Ковельському – по 1 справі, відповідно за 1867 та дві останні – за 1912 рр. Повністю відсутні книги Дубенського та Володимир-Волинського повітів. Таку незначну концентрацію справ, або їх відсутність, в ДАЖО можна пояснити тим, що вони знаходяться в інших архівах, зокрема в Державному архіві Рівненської області (далі – ДАРО) та Державному архіві Волинської області (далі – ДАВО). Саме в них зберігаються консисторські екземпляри справ за ще більш ранній період, ніж у ДАЖО. Приміром, по Володимир-Волинському повіту – за 1796, Ковельському та Луцькому – 1797, Рівненському – 1798, Дубенському – 1799 рр. Їх кількість по певних повітах теж

переважає, що свідчить про більш повну збереженість справ. Зокрема, по Ковельському – 171, Дубенському – 139, Луцькому – 134, найменше по Володимир-Волинському – 88 та Рівненському – 77.

В ДАЖО опис 78 хоча і знаходиться у фонді духовної консисторії, але містить клірові відомості, які підшиті по благочинних округах. З цього можна зробити висновок, що це – примірники, які здавалися благочинним та за певних обставин потрапили до архіву консисторії. Такі справи відклалися по 11 повітах Волинської єпархії. Вони охоплюють період переважно з 1896 по 1915–1917 рр. Найбільше їх дійшло до нас по Старокостянтинівському – 88 одиниць зберігання, Кременецькому – 87, Заславському – 86 та Острозькому повітах – 84. Найменше їх по Рівненському – 8, Новоград-Волинському – 4 та Володимирському повітах – 1. Зовсім відсутні благочинницькі примірники лише по Ковельському повіту.

У фондах парафій ДАЖО виявлено лише три книги клірових відомостей: церкви Казанської ікони Богоматері с. Бабушки (1901 р.) [9], Свято-Миколаївської містечка Червоне (1912 р.) [10] Житомирського повіту, Покровської с. Горопай (1911 р.) [11] Новоград-Волинського повіту та однойменної с. Федурки (1841–1870) [13] Старокостянтинівського повіту. Крім того, церковні примірники клірових відомостей зберігаються і в ДАРО (с. Сушовці Острозького повіту за 1914 р. [12]) й ДАВО 4 справи по церквах Луцького

повіту за 1845 [2], 1874 [1], 1880 [3], 1914 [5] рр. та 1 – Ковельського 1881–1889 рр. [4]). Причому останні знаходяться у фонді консисторії. Така ж тенденція прослідковується і в ДАЖО, де в одноіменному фонді в описах 81, 83 та 91 теж містяться парафіяльні примірники клірових відомостей, хоча теж у незначній кількості: (по Старокостянтинівському повіту – 9 одиниць зберігання, Новоград-Волинському – 5, Житомирському – 4, Дубенському – 2 та Луцькому – 1).

Таким чином, ступінь збереженості клірових відомостей Волинської єпархії значною мірою залежав від місця їх концентрації та значимості. Так, найкращою збереженістю відзначаються консисторські примірники. Це пов'язано з тим, що вони тривалий час відкладалися в одному централізованому архіві й утримувалися у відносному порядку. Церковні ж примірники, що не підлягали здачі до консисторського архіву, були розпорошені у сотнях сховищ, стан яких не завжди відповідав необхідним умовам зберігання. Крім того, не всі духовні особи належним чином ставилися до документів як до важливих історичних джерел. Таким чином, ряд із них втрачено ще в період до початку ХХ століття.

Використані джерела

1. Державний архів Волинської області ф. 35, оп. 1, спр. 41.
2. Там само ф. 35, оп. 1, спр. 45.
3. Там само ф. 35, оп. 1, спр. 318.
4. Там само ф. 35, оп. 1, спр. 389.
5. Там само ф. 35, оп. 1, спр. 389.

6. Там само ф. 35, оп. 10, спр. 300.
7. Державний архів Житомирської області ф. 1, оп. 73, спр. 239.
8. Там само ф. 1, оп. 73, спр. 240.
9. Там само ф. 581, оп. 1, спр. 3.
10. Там само ф. 589, оп. 1, спр. 7.
11. Там само ф. 593, оп. 1, спр. 24.
12. Державний архів Рівненської області ф. 485, оп. 2, спр. 42.
13. Центральний державний історичний архів у м. Києві ф. 2184, оп. 1, спр. 1.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Кобзев І.В.

доцент, кандидат технічних наук

Харківський регіональний інститут державного управління Н
аціональної академії державного управління при Президентові України

Петрова О.І.

доцент, кандидат фізико-математичних наук

Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут»

Ключові слова: публічне адміністрування, державне управління, цифровий уряд, електронне урядування

Keywords: public administration, digital government, e-government

На сучасному етапі світова економіка вступає в новий етап цифрового розвитку, який характеризується в тому числі активної трансформацією інститутів і механізмів публічного управління. В останнє десятиліття проблеми підвищення ефективності та якості управління виступають найважливішим напрямком досліджень, результати яких визначають принципи реформування інститутів державного управління. Цифрова трансформація України є колосальним інвестиційним ресурсом, оскільки дає змогу вивільнити мільйони годин, які люди проводять у чергах, за оформленням документів, за узгодженням реєстрів або довідок та спрямувати їх на розвиток економіки.

Впровадження нових форматів публічного адміністрування, заснованих на широкому застосуванні цифрових технологій, охоплює практично усі країни світу. Оцифровувавши процеси і вносячи організаційні зміни, уряди

мінюють уявлення про функціонування органів влади, з урахуванням прозорості, підзвітності, участі і реагування, перетворюючи державні послуги, підвищуючи тим самим якість і ефективність держсектора.

Багато держав, спираючись на потреби і переваги людей, трансформують системи надання послуг за допомогою впровадження цифрового уряду, що має на увазі те, що їх перепроєктують за рахунок проривних технологій і даних. При цьому самі по собі технології і дані не є такими, що перетворюються. Тільки їх системне застосування в процесах ухвалення рішень, у тому числі при формуванні всеосяжних стратегій і програм реформування державного сектора, є передумовою підвищення добробуту суспільства.

18 вересня 2019 Кабінет Міністрів України затвердив постанову щодо діяльності Міністерства цифрової трансформації, яка також регламентує

його повноваження та сфери компетенції. Згідно з прийнятим Положенням, новостворене Міністерство відповідатиме за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів та інтеперабельності, впровадження електронних та адміністративних послуг, електронних довірчих послуг тощо. Також Мінцифри займатиметься розвитком цифрових навичок громадян [3].

27 вересня 2019 року представлено проект «держави в смартфоні», де планується об'єднати всі державні послуги в одному сервісі. Проект створили на замовлення Міністерства цифровий трансформації. До 2022 року планують зробити всі послуги доступними онлайн [1]. Це сайт та мобільний додаток, в якому планується об'єднати всі електронні послуги, які надає держава. Такий сервіс допоможе максимально спростити відносини держави та громадянина, зробивши максимум процесів електронними й автоматичними.

Кабінет міністрів України запуславши пілотний проект для створення цифрового ID громадян України – верифікацію користувачів електронних реєстрів. За планом, цифрове ID громадянина дозволить виявити та усунути дублювання даних про одну особу чи клонування унікального запису користувача. Цифрове ID громадянина дозволить виявити і усунути дублювання даних про одну особу або клонування унікального запису користувача [2].

На сучасному етапі розвитку цифрового уряду в Україні важлива практична реалізація принципу проектування цифрових послуг за умовчанням, переорієнтація багатофункціональних центрів і інших центрів обслуговування на навчання громадян виконанню операцій в режимі онлайн без необхідності підтримки режиму особистої присутності. Уряду необхідно передбачити можливість використання мобільних пристроїв для здійснення транзакцій від початку до кінця при перекладі кожної нової державної або муніципальної послуги в електронну форму. Для успішної реалізації принципу надання цифрових послуг за умовчанням необхідно, щоб державні послуги в цифровому форматі були привабливими і легкими у використанні для абсолютної більшості громадян. Необхідно змінити урядовий підхід до розробки нових державних послуг, зорієнтувавши його на користувача, відносно якого уряд виступає як єдине ціле і враховує його ключові потреби. У стратегії розвитку цифрового уряду слід інтегрувати відомчі системи надання державних і муніципальних послуг у рамках єдиного порталу, інфраструктура якого надаватиме ряд загальних сервісів, включаючи систему ідентифікації і аутентифікації, систему платежів, підтримку смс-шлюзів, інтеграції персональних даних, адреси і контактної інформації. Інтеграція цифрових послуг з орієнтацією на користувача у рамках єдиного порталу допоможе розв'язати проблему дефіциту фінансових коштів і фа-

хівців, необхідних для розробки різних систем в численних відомствах, включаючи регіональний і муніципальний рівні управління.

Необхідно відмітити, що Україна накопила досить позитивний досвід у сфері створення електронного уряду. Проте побудова повноцінного цифрового уряду вимагає переходу до державної інфраструктури спільного використання, запуску єдиної державної хмарної платформи для надання послуг, яка дозволить підвищити якість і захищеність взаємодії між відомствами, забезпечити фінансову економію за рахунок відмови від створення дублюючих інфраструктур в окремих відомствах або регіонах. Уряд також може підтримувати розробку і впровадження найбільш затребуваних додатків спільного використання різними державними відомствами на основі хмарних технологій, що підтримують віртуалізацію робочих місць, цифрову пошту і документообіг, управління процесами проходження справ, моніторинг інфраструктури та ін.

Отже, в Україні є всі умови для здійснення переходу на більш високий технологічний рівень розвитку. Масш-

таби й темпи цифрових трансформацій мають стати основними характеристиками економічного розвитку. При системному державному підході цифрові технології стимулюватимуть розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з важливих чинників розвитку демократії в країні, підвищення продуктивності, економічного зростання та підвищення якості життя громадян України

Література

1. «Держава в смартфоні»: уряд презентував проект єдиного порталу громадянина [Електронний ресурс] // Українська правда – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/09/27/7227499/>.
2. Уряд запустив проект для створення цифрового ID громадян [Електронний ресурс] // ТСН Україна. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/ukrayina/uryad-zapustiv-proyekt-dlya-stvorennya-cifrovogo-id-gromadyan-1453989.html>.
3. Уряд затвердив Положення про Міністерство цифрової трансформації [Електронний ресурс] // Урядовий портал – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-polozhennya-pro-ministerstvo-cifrovoyi-transformaciyi>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Буценко Л. В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту імені професора Й. С. Завадського, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Карпухно Р. В.

студент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Ключові слова: менеджмент, системи управління, ринкова діяльність, конкурентоспроможність, ефективність, результативність, сільськогосподарські підприємства.

Key words: management, management systems, market activity, competitiveness, efficiency, efficiency, agricultural enterprises.

В умовах динамічного конкурентного середовища ринкової економіки та економічної кризи під впливом світової пандемії, виникає об'єктивна необхідність посилення адаптивних трансформаційних змін внутрішнього середовища діяльності сільськогосподарських підприємств. Особливо, виникає потреба у формуванні адаптивної системи менеджменту до сучасних вимог з використанням новітніх технологій та науково обґрунтованих підходів до управління сільськогосподарськими підприємствами.

Одним із таких підходів є системний підхід до управління, який дозволяє розглядати об'єкт управління як складну систему, що включає низку природних, технологічних та бізнес-процесів функціонування сільськогосподарських підприємств. Системний підхід сприяє забезпеченню орієнтації на філософію постійних змін, забезпечення синергетичного ефекту від зміц-

нення взаємозв'язків різних напрямів господарської діяльності аграрних підприємств.

Забезпечення адекватної системи менеджменту підприємств потребує дослідження із врахуванням галузевої специфіки та динаміки факторів функціонування сільського господарства. Сільськогосподарське виробництво накладає певні зобов'язання по врахуванню впливу цілого комплексу факторів, що визначають ефективність функціонування всієї системи управління підприємствами аграрної сфери.

Перш за все, економічний відтворювальний процес в сільському господарстві тісно переплітається з природно-кліматичними та біологічними процесами і наявності особливих вимог не тільки до виробництва, але і до транспортування, зберігання і збуту продукції. Сезонність виробництва вимагає застосування певних методів управління у напрямі збалансування

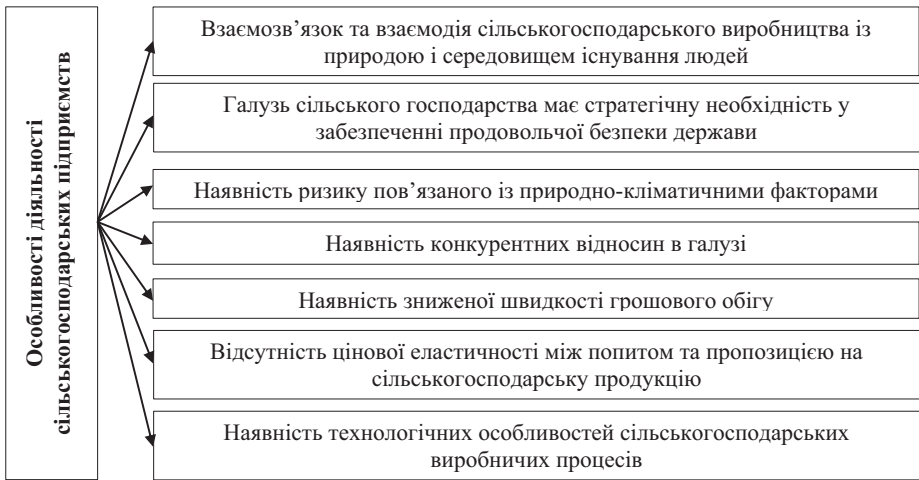

Рис. 1. Особливості діяльності сільськогосподарських підприємств щодо формування системи менеджменту*

Примітка. *Побудовано автором за [1, 2, 4].

наявних динамічних диспропорцій, які викликані зміною кількості необхідних трудових та матеріальних ресурсів протягом року. Отже, на різних етапах виконання сільськогосподарських робіт виникає різний робочий темп, який потребує своєчасних виважених управлінських рішень, а також мобільності від керівництва.

Специфіка менеджменту сільськогосподарських підприємств полягає у впливі певних притаманних механізму виробництва ознак, що взаємопов'язані з виробництвом продукції рослинництва та тваринництва (рис. 1).

В цілому науковці дотримуються думки, що обсяг одержуваного додаткового продукту в аграрному виробництві в меншій мірі залежить від ефективності виконання виробничо-технологічних процесів через більшу значущості таких факторів як система управління, погодні умови, параметри

якості ґрунту, фітосанітарна обстановка тощо.

Система менеджменту сільськогосподарських підприємств залежить від місця розташування (сільська чи міська місцевість), місцевих традицій та звичаїв, а також рівня забезпечення соціально-економічних потреб працівників. Від рівня розвитку господарюючих суб'єктів на селі залежить добробут окремих сіл, рівень розвитку їх інфраструктури, а також рівень зайнятості і доходів сільських жителів.

На формування та розвиток системи менеджменту має значний вплив науково-технічне озброєння та рівень використання новітніх технологій у діяльності сільськогосподарських підприємств. Інноваційний процес забезпечує в сільському господарстві безперервне перетворення наукових розробок на удосконалення матеріалів, використання новітніх засобів, засто-

сування інших форм організації, методів керування, а також застосування їх протягом довгострокового періоду діяльності сільськогосподарських підприємств.

Менеджмент аграрних підприємств повинен бути достатньо гнучким, оперативним та адаптивним. Заходи по забезпеченню рівноваги та балансу розвитку підприємств, мають впроваджуватися оперативно. Зміни макроекономічного середовища вимагають розробки адекватної стратегії діяльності підприємств, а це породжує небезпеку інформаційного перевантаження менеджерів вищої ланки, що в сукупності з ймовірною загрозою появи фінансових ризиків може призвести до прийняття швидких та хибних управлінських рішень.

Ситуації, з якими доводиться зіштовхуватись керівництву підприємства є взаємопов'язані. Тобто, процес управління, який реагує на вплив різних ситуацій, викликає появу інших процесів управління, які, у свою чергу, викликають інші процеси, що забезпечує постійний управлінський цикл.

Основою всіх управлінських процесів є інформація, яка висвітлює процес обміну цією інформацією. Процес управління сільськогосподарським підприємством повинен відповідати наступним вимогам: безперервності, нерівномірності, циклічності, послідовності, відносної змінності та сталості. Система управління сільськогосподарським підприємством повинна володіти такою самою або більшою різноманітністю та швидкодією

програм, що відповідає вимогам впливу середовища на керувану систему.

Сучасні умови господарювання вимагають від менеджерів сільськогосподарських підприємств відмінно знати технологію, техніку та економіку виробництва, а також знати технологією управління та розвитку персоналу.

Задля результативної та ефективної діяльності підприємств, важливо створити систему стратегічного менеджменту на всіх рівнях управління, в якій обов'язково враховуватимуться особливості, специфіка та можливі ризики при виборі і реалізації стратегії [3].

На основі вищевикладеного можемо зробити висновок, що галузь сільського господарства є надзвичайно ризикована у здійсненні в ній господарської діяльності. Тому слабка та негнучка система менеджменту сільськогосподарських підприємств – це одна із основних причин припинення їх функціонування. Менеджмент на сільськогосподарських підприємствах потребує від керівників на всіх рівнях чіткого розуміння специфіки даної галузі, яка, у свою чергу, окреслює особливості діяльності та розвитку таких господарств.

Список використаних джерел

1. Буценко Л. В. Управління конкурентними перевагами стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств: Монографія. Львів : «Інтерпрінт-М», 2014. 310 с.
2. Дьолог Т. І. Проблеми і особливості управління вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами. Всеукраїнський науково-виробничий журнал інноваційної економіки. 2013. №3. С. 101-104.

3. Система менеджменту інституціональної трансформації економіки України (теоретико-методологічний аспект): колективна монографія / О.Д. Гудзинський та ін.; за заг. ред. О.Д. Гудзинського. К.: ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2012. 771 с.
4. Стратегічне управління у сільськогосподарських підприємствах: теорія та практична проблематика: Монографія / Т. І. Балановська та ін. К.: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2014. 459 с.

СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ: ЕГАЛІТАРНА МІСІЯ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО

Войчишина Анастасія

магістрантка факультету педагогіки та психології, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

Ольга Кізь

кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри психології, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

Ключові слова: дитина, освітнє середовище, заклад дошкільної освіти, сприятливі психолого-педагогічні умови, егалітарні цінності.

Key words: child, educational environment, preschool institution, favorable psychological and pedagogical conditions, egalitarian values.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні стратегічна мета функціонування дошкільної освіти полягає у створенні сприятливих психолого-педагогічних умов для цілісного психічного розвитку і особистісного становлення дитини, її виховання і навчання, соціальної адаптації, успішної соціалізації, формування життєвої компетентності, спрямування на творчість і самореалізацію завдяки розвитку мотиваційно-ціннісної, пізнавальної, поведінкової, емоційно-вольової підструктур.

Дошкільний вік є ключовим періодом розвитку особистості, коли відбувається інтенсивне освоєння соціальних норм і орієнтація суб'єкта на оцінки найближчого соціального оточення (Г. Беленька, А. Богуш, Л. Божович, Н. Гавриш, Т. Говорун, О. Кікінежді, О.

Кононко, К. Крутій, Г. Люблінська, В. Мухіна, Г. Назаренко, Л. Обухова, Т. Піроженко, Є. Смирнова тощо). Джерело дитячої суб'єктності тісно пов'язане зі сферою соціальних взаємин дитини і значущого дорослого, у ході яких з'являється реальна можливість оволодіти новими видами діяльності, досягнути межі і сенс суспільних норм, а також проявити власну суб'єктну активність у ході їх засвоєння і дотримання у власній поведінці.

У рамках держзамовлення МОН України ТНПУ імені В. Гнатюка на тему: «Психолого-педагогічні механізми створення гендерно-справедливого середовища для дітей та молоді у контексті реалізації Концепції Нової української школи» (керівник – проф. Кравець В.П.; відп. виконавець – проф. Кікінежді О.М.), нами вивчаються цін-

нісні орієнтації майбутніх вихователів у єдності трьох складників із відповідними їм показниками: когнітивного – «що я знаю» (ціннісні уявлення та ідеали, про які знають майбутні вихователі, та їхні цінності-знання); емотивного – «як я це оцінюю» (почуття як результат ціннісно-сислового самовизначення майбутніх вихователів; переживання як оцінка цінностей; утворення сукупності «цінностей-смишлів»); поведінкового – «чим я реально керуюся у поведінці» (вибір сукупності стратегій та тактик діяльності фахівця ЗДО як носія загальнолюдських цінностей; реалізація професійних та індивідуальних «цінностей – стимулів») тощо.

Сучасний педагог ЗДО повинен бути зорієнтованим на принципи гуманізму, демократії, дитиноцентризму, егалітаризму, завдяки яким пріоритетними цінностями в індивідуальному розвитку кожної дитини визнаватимуться свобода, відповідальність, рівність у правах, любов, повага, впевненість у її можливостях та творчих здібностях, емпатійне розуміння, щире, довірливе спілкування з нею. Як зазначає Президент НАПН України В. Кремень, «суспільство в цілому і освіта зокрема несуть відповідальність за формування у дітей цінностей, час яких уже минув. Варто зрозуміти, що утвердження цінностей, які віджили свій вік, дуже негативно позначається не тільки на сутності особистості, а й, безумовно, на життєвому шляху людини та характері суспільства в цілому. Формування неадекватних часу цін-

ностей стриножує людину, викривляє її життєвий шлях та істотно знижує, а то й узагалі перекреслює самореалізацію» [2, с. 9].

Беручи до уваги означене, при викладанні навчальної дисципліни «Актуальні проблеми дитячої психології» із магістрантами спеціальності «дошкільна освіта» ми розглядаємо тему гендерної соціалізації дитини. У ході лекційних занять аналізуємо етапи формування статевої ідентичності в дошкільному віці, аналізуємо механізми освоєння дошкільниками типу гендерної поведінки. На практичних заняттях-тренінгах магістранти апробують гендерно-орієнтовані інтерактивні технології, розігрують й аналізують педагогічні ситуації та навчаються помічати помилки, яких припускаються вихователі і батьки у ставленні до дітей (формування у дівчаток набутої безпомічності замість самозарадності; заохочення хлопчиків до дослідницької і конструктивної поведінки, змагань; підбір одягу для дівчаток, який сковує рухи, перешкоджає у проявах активності; нав'язування статовспіввіднесених іграшок; залучення дівчаток до ігор опікувально-обслуговуючого характеру, а хлопчиків – до ігор-змагань, суперництва) [1].

При вивченні курсу «Психологія дитячої творчості» (ОКР «бакалавр») робимо акцент на важливості неупередженого ставлення педагогів та батьків до виявлення обдарованості дівчаток і хлопчиків дошкільного віку в різних видах діяльності та створення

сприятливих психолого-педагогічних умов для розвитку їхнього творчого, інтелектуального і духовного потенціалу, здібностей і обдарувань без обмежень за статтю. Вивчаємо критерії та типи винахідливості; засоби і методичні прийоми активізації дитячої творчості; сучасні технології навчання і виховання обдарованих дітей; помилки батьків у ставленнях до дитячої обдарованості (негативне, ігноруюче, гіперсоціальне, компенсуюче, гіпертрофоване). Обґрунтовуємо доцільність створення у закладі освіти творчо-розвивального життєвого простору, у якому заохочується прагнення дітей обох статей досліджувати властивості та якості об'єктів, комбінувати різні матеріали, експериментувати, конструювати.

При співпраці з ГО «Центр науки Тернополя» студенти брали участь у Наукових пікніках, що проходили у рамках міжнародної акції «Scientific Fun – наукові пікніки в Україні», забезпечуючи діяльність локації «Країна Дошкіляндія». Хлопчики та дівчатка Тернопільського краю упродовж 2018-2019 рр. отримали можливість під відкритим небом експериментувати, проводити досліді, розвивати елементарні математичні уявлення, брати участь в інтерактивних іграх, пізнавальних розвагах, театралізованій діяльності. Водночас на міні-локації «Батьківський університет» відбувався педагогічний всеобуч батьків чи інших дорослих, які супроводжують діток: презентація буклетів-методичних розро-

бок із серії «Поради батькам»: «Як не припуститись помилок у розвитку творчих обдарувань донечок і синоків», «Як розвивати винахідливість дітей дошкільного віку», «Творчість на кінчиках пальців», «Мандрівка до Піскової країни» тощо.

Дисципліни психологічного циклу навчально-професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та волонтерська діяльність у Школі гендерної рівності університету допомагають студентам набути компетентностей у проектуванні безпечного, розвивального, гендерно чутливого і недискримінаційного освітнього середовища, сприятливого для всестороннього розвитку й особистісного становлення дітей, розвитку їхніх талантів та здібностей, визначення індивідуальних траєкторій виховання і навчання, забезпечення рівних можливостей і прав дівчаток і хлопчиків в отриманні якісних освітніх послуг на дошкільному рівні освіти.

Література:

1. Кізь О. Гендерні знання у змісті психологічних дисциплін підготовки педагогів дошкільної і початкової освіти. Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 10–11 вересня 2020 р. / ТНПУ імені Володимира Гнатюка ; за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 205-210.
2. Кремень В. Якісна освіта і нові вимоги часу. Директор школи, ліцею, гімназії. №4. 2013. URL: file:///C:/Users/Internal/Downloads/dslg_2013_4_3.pdf

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ «SMART CITY» В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Жемойда Олександр,

доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління та менеджменту інноваційної діяльності
НУБіП України

Ковальова Олена

доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління та менеджменту інноваційної діяльності
НУБіП України

Мисник Богдан

Студент кафедри публічного управління та менеджменту інноваційної діяльності
НУБіП України

Ключові слова: державне управління, концептуальна система. «Smart City», діджиталізація, публічна політика.

Існує думка, що світові уряди приблизно на 10 років відстають від приватного сектора з точки зору технологій (причому, це дані застосовні до багатьох країн світу, а не тільки до США). Концепція «Smart City» долає цей розрив, допомагаючи уряду вирішувати безліч актуальних проблем: від комплексного аудиту і дотримання нормативних вимог до управління охороною здоров'я та соціальними програмами. Концепція «Smart City» зарекомендувала себе як успішна концептуальна система майбутніх технологій. Потенціал її розвитку є предметом обговорення останніх років серед відомих вчених [1,2,5,7], і багато міст в усьому світі все активніше застосовують стратегічні підходи переходу до розумного статусу. В загальному розумінні Smart City представляє цілісну концепцію розумної інтеграції інформаційних і комунікаційних технологій для

моніторингу та управління міською інфраструктурою, проте система набуває нових характеристик та удосконалює свої функціональні можливості. Мета цих заходів – поліпшити життя людей за допомогою підвищення рівня комфорту і безпеки, якості та ефективності обслуговування в різних сферах, оптимізації витрат на ряд високо експлуатованих ресурсів.

Інфраструктура Smart City має на увазі цілий спектр найрізноманітніших рішень, які реалізуються за допомогою впровадження розумних технологій. [3,4] Як правило, це альтернативні підходи до енергозабезпечення та водопостачання, можливість переробляти морську солону воду в прісну, впровадження сучасних систем із сортування та переробки сміття, введення в експлуатацію не моторизованих транспортних засобів, установка широкої мережі відеос-

постереження та відеоаналітики, контроль чистоти повітря. [1,8]

Згідно з дослідженнями науковців Ковальової О.В. [2, 4] та Гришової І.Ю.[5], сучасна архітектура Smart City включає в себе взаємопов'язані ключові елементи:

Smart Energy: передбачає ряд рішень, що застосовуються в областях енергопостачання та енергозбереження (програми управління попитом, енергоефективності та інтеграції відновлюваних джерел енергії);

Smart Water: передбачає управління водними ресурсами (модернізація водних систем, моніторинг споживання води по секторах, системи екологічної безпеки та контролю повеней);

Smart Buildings: передбачає створення або облаштування окремих будівель, які акумулюють в собі всі інженерні та інформаційні системи і інтегруються в єдину систему управління (BMS – building management system). Така система дозволяє, наприклад, опалювати будівлю в потрібний період робочого дня в залежності від кількості людей в приміщеннях, регулювати потужність вентиляційних установок і чистоту повітря, а також автоматично переходити в режим енергозбереження при відсутності людей в приміщенні;

Smart Transportation: передбачає створення системи інтелектуальних транспортних і логістичних систем, які забезпечують моніторинг і управління трафіком, дозволяють контролювати оплату дорожніх зборів, реагувати на надзвичайні ситуації, керувати світлофорами. В рамках даного напрямку за-

звичай також розглядаються інтелектуальна парковка і сервіс оповіщення на зупинках громадського транспорту;

Smart Government: передбачає застосування інформаційних технологій для надання державних послуг широкому колу осіб і дозволяє оптимізувати роботи різних департаментів.

Отже, впровадження інноваційних технологій в сучасне життя та застосування систем Smart City безпосередньо залежить від:

Залучення громадян та інших зацікавлених сторін у вигляді державних, громадських і бізнес інституцій;

Переоцінки ролі міста і його адміністрації в житті кожного громадянина як потенційного користувача розумними технологіями;

Виняток ізольованих і застарілих рішень на користь застосування і розробки нових передових автоматизованих систем;

Заохочення ініціативних груп і організацій, які виступають в ролі розробників інноваційних моделей функціонування сучасного міста;

Створення всеосяжної стратегії даних і платформ даних для реалізації проєктів в даному напрямку;

Створення інноваційних лабораторій для стимулювання нових розробок, спрямованих на збереження екосистеми та підвищення рівня комфорту і безпеки громадян;

Забезпечення інформаційної безпеки використання даних;

Залучення представників міської інфраструктури до розробки, фінансування та реалізації ініціатив, спрямова-

них на впровадження систем «розумного міста»;

Забезпечення політичної підтримки відповідних проєктів і процесу їх інтеграції в суспільство;

Створення координаційного органу та спеціальної системи планування прийняття рішень щодо впровадження інноваційних технологій;

Розробка взаємопов'язаних комплексних підходів до реалізації проєктів з метою охопити якомога більше сфер життєдіяльності громадян в місті.

На сьогоднішній день точних «універсальних» прогнозів, які дають однозначну картину майбутнього галузей, не може бути в принципі. На зміну їм в довгостроковій перспективі приходять критерії оцінки адаптивності кожної з них до тих чи інших факторів швидко трансформується економічного середовища. Головний критерій – готовність до оперативних змін в рамках переходу на цифрові рейки.

Список літератури:

1. Гришова І., Гришова Р. Державна політика стійкого розвитку в контексті циркулярної моделі економіки. «Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 23 жовтня 2020 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. с.45-47
2. Ковальова О.В., Гришова Р.М. Принципи циркулярної моделі розвитку економіки Китаю. Китайська цивілізація: традиції та сучасність: матеріали XIV міжнародної наукової конференції, 5 листопада 2020 р. – Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. с.357
3. Мишак І.М., Гришова Р.В. (2018) Державні механізми реалізації захисту прав людини

на освіту. Конкуренентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства [Електронний ресурс]: збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 9 листопада 2018 р) / Чернігів. нац. технол. ун-т. – Текст: і граф. дані. – Чернігів, 2018. – С.767-769 – Режим доступу: <https://www.stu.cn.ua>.

4. Ковальова О.В. Гришова І.Ю. Державне сприяння розвитку «Екоміст» та «Смарт-сіті» в Україні на основі діджиталізації. Збалансоване природокористування: традиції, перспективи та інновації. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 вересня 2020 р.) –К.: ДІА, 2020. – С.52-54.
5. Inna Gryshova, Tetiana Tielkiniena and Aida Guliyeva (2018) Lobbying for Public Interests as a Democratic Social Leadership Factor for Reforming Legislation In: Strielkowski W., Sustainable Leadership for Entrepreneurs and Academics. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham 481-489
6. Хоу Тецянь, Гришова І. Конкуренентні війни бізнесу в умовах стрімкого розвитку цифрової економіки та фінансового інжинірингу. Цифрова економіка: тренди та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.]. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. С.120-122
7. Gryshova, I., Diachenko, O., Gerasimenko, A. (2019). Бенчмаркінг як метод підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: практичний досвід застосування. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, (6), 62-72. <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.06.07>
8. Naumov O., Gryshova I., Rozsa Z. (2018) Leadership in Energy Efficiency of Agro-industrial Production: Regional Aspects. In: Strielkowski W., Chigisheva O. (eds) Leadership for the Future Sustainable Development of Business and Education. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham 579-590

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПРИДБАННЯ АКТИВІВ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ

О.П. Зоря

к.с.н., доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

Ключові слова: активи інституту спільного інвестування бухгалтерський облік, вартість придбаних фінансових інвестицій, інституту спільного інвестування, первісне визнання активів, первісна оцінка активів, подальша оцінка відповідних активів, припинення визнання активів.

Keywords: assets of the collective investment institution accounting, value of acquired financial investments, collective investment institutions, initial recognition of assets, initial valuation of assets, further valuation of relevant assets, derecognition of assets.

Активи інституту спільного інвестування – сформовані за рахунок коштів спільного інвестування сукупність майна, корпоративних прав, майнових прав і вимог та інших активів, передбачених законами та нормативно-правовими актами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Придбання цінних паперів інституту спільного інвестування, здійснюється за ціною, що визначається виходячи з розрахункової вартості цінного папера інституту спільного інвестування на день надходження коштів на рахунок такого інституту. У заявці на придбання зазначається сума коштів, на яку придбаються цінні папери інституту спільного інвестування.

Кількість цінних паперів інституту спільного інвестування, які придбаються інвестором, визначається шляхом ділення сплаченої інвестором суми на ціну одного цінного папера інститу-

ту спільного інвестування, визначену на день надходження коштів на рахунок такого інституту.

У разі якщо в результаті зазначеного ділення виникає залишок коштів, із сумою залишку вчиняється одна з визначених інвестором у заявці таких дій: залишок коштів враховується під час наступного придбання інвестором цінних паперів інституту спільного інвестування; залишок коштів сплачується інвестору під час викупу цінних паперів інституту спільного інвестування; залишок коштів повертається інвестору за його зверненням щодо отримання залишку – не пізніше трьох робочих днів з дня звернення.

Активи ІСІ первісно оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку на дату зарахування активу до складу активів ІСІ.

Активи ІСІ визнаються за умови відповідності критеріям визнання.

Згідно з Концептуальною основою фінансової звітності, актив визнається, коли є ймовірним надходження майбутніх економічних вигід і актив має собівартість або вартість, яку можна достовірно виміряти.

Первісне визнання, первісна оцінка, подальша оцінка відповідних активів та припинення їх визнання визначаються відповідними МСФЗ.

Розглянемо особливості бухгалтерського обліку придбання активів ІСІ:

- оплата активів у разі придбання на умовах попередньої оплати: Дт 371 Кт 311, 312 сума фактично перерахованих грошових коштів;

- відображення податкового кредиту з ПДВ у вартості придбаних на умовах попередньої оплати активів (об'єктів нерухомості): Дт 641 Кт 644 сума податкового кредиту з ПДВ (у випадку реєстрації КІФ або КУА ППФ платником ПДВ);

- відображення вартості придбаних фінансових інвестицій: Дт 14,35 Кт 685 сума вартості на підставі відповідних договорів (дата набуття прав власності на об'єкти фінансових інвестицій (у обліковій політиці КУА/КІФ повинен бути зазначений метод обліку фінансових активів. Для ІСІ більш прийнятний підхід з визнанням у обліку за датою розрахунку);

- відображення вартості придбання об'єктів нерухомості: Дт 10,28 Кт 685 сума вартості на підставі відповідних договорів;

- відображення розрахунків з податкового кредиту з ПДВ у вартості придбаних об'єктів нерухомості (у разі

придбання на умовах попередньої оплати): Дт 644 Кт 685 сума податкового кредиту з ПДВ (у випадку реєстрації КІФ або КУА ППФ платником ПДВ) або податкового кредиту з ПДВ у вартості придбаних об'єктів нерухомості у разі придбання на умовах наступної оплати: Дт 641 Кт 685;

- відображення витрат, пов'язаних з придбанням активів: Дт 10, 14, 35, 28, 84(92) Кт 631(685) сума фактично здійснених витрат (згідно з МСФО 9 «Фінансові інструменти», МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість» МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»);

- відображення податкового кредиту з ПДВ у сумі витрат, пов'язаних з придбанням активів: Дт 641 Кт 631(685) сума податкового кредиту з ПДВ (у випадку реєстрації КІФ або КУА ППФ платником ПДВ);

- оплата активів у разі придбання на умовах наступної оплати: Дт 685 Кт 311,312 сума повної або часткової вартості придбаних активів;

- взаємозалік заборгованості у разі придбання активів на умовах попередньої оплати: Дт 685 Кт 371 сума повної або часткової вартості придбаних активів;

- розміщення грошових коштів на депозитних рахунках: Дт 313,314 Кт 311,312 сума фактично розміщених грошових коштів;

- надання позики: Дт 183,377 Кт 311 фактично перерахована сума позики (у випадку надання позик венчурними фондами відповідно до ст.48 ЗУ «Про інститути спільного інвестування»).

Отже, розглянуто бухгалтерський облік основних операцій інститутів спільного інвестування, зокрема придбання активів ІСІ: відображення оплати активів у разі придбання на умовах попередньої оплати, відображення податкового кредиту з ПДВ у вартості придбаних на умовах попередньої оплати активів (об'єктів нерухомості), відображення вартості придбаних фінансових інвестицій, відображення вартості придбання об'єктів нерухомості, відображення розрахунків з податкового кредиту з ПДВ у вартості придбаних об'єктів нерухомості (у разі придбання на умовах попередньої оплати), відображення витрат, пов'язаних з придбанням активів, відображення податкового кредиту з ПДВ у сумі витрат, пов'язаних з придбанням активів, оплата активів у разі придбання на умовах наступної оплати, взаємозалік заборгованості у разі придбання активів на умовах попередньої оплати, розміщення грошових коштів на депозитних рахунках, відображення надання позики.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> дата звернення: 20.01.2021).
2. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17> дата звернення: 20.01.2021).
3. Положення про особливості бухгалтерського обліку операцій інститутів спільного інвестування: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26 листопада 2013 р. № 2669. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2021).
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2021).
5. Правила ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування: Рішення Ради УАІБ від 19.03.2015 р. URL: http://www.uaib.com.ua/about_uaib/internal_docs/standards/193880.html. (дата звернення: 20.01.2021).

РОЗУМІННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНОГО БЕНЧМАРКІНГУ В АГРАРНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Ковальова Олена Вікторівна

д.е.н., професор кафедри публічного управління та інноваційного менеджменту НУБіП України

Бобровник Деніс Олександрович

к.е.н., викладач

кафедри публічного управління та інноваційного менеджменту НУБіП України

Гришова Римма Владиславівна

аспірант кафедри публічного управління та інноваційного менеджменту НУБіП України

Ключові слова: бенчмаркінг, державне управління, публічна політика, аграрний сектор,

Наразі, існує безліч наукових думок в академічному колі щодо розкриття сутності бенчмаркінгу з точки зору державного управління та принципів публічної політики. Більш того, специфіку використання цього інноваційного інструменту управління діяльністю підприємства розкривають в різних зарубіжних та вітчизняних працях, зазначаючи його роль у підвищенні результатів функціонування підприємств, регіонів, національних економік. Зокрема, в наукових дослідженнях підходять до розгляду даного терміну з позиції особливостей його застосування на підприємствах зеленого туризму. На думку науковців бенчмаркінг в даному випадку слід розкривати як особливий процес зіставлення маркетингу аграрного туристичного продукту з продуктами більш успішних підприємств туристичної індустрії [1,5]. Поряд з цим, деякі науковці, досліджуючи специфіку зростання дієвості управлінських процесів в напрямку охорони навколишньо-

го оточення, вважає, що в даному випадку бенчмаркінгу слід розкрити, як безупинний процес дослідження, аналізу та впровадження практик здійснення бізнес-операцій з метою оперативнішого та менш витратнішого покращення власно бізнес-діяльності. На їх думку, це сприятиме значному удосконаленню самого процесу обґрунтування комерційно-господарських пріоритетів розвитку підприємства, виокремленню вузьких місць в його діяльності, що в подальшому сприятиме усуненню виявлених помилок [2,4]. Також проблемами імплементації принципів бенчмаркінгу в діяльність підприємства займаються й інші автори, на переконання яких, це цілісна система послідовних дій, виконання яких спрямоване на проведення порівняння фактичних показників публічного управління, визначення головних чинників, що визначають кінцевий результат управлінських рішень за для пошуку латентних можливостей щодо

сприяння підвищенню ефективності соціально-економічного розвитку регіонів або територій [3].

Робін Ман, представник міжнародної організації «Глобальна мережа бенчмаркінгу» (Global Benchmarking Network) стверджує, що бенчмаркінг – це дещо більше, ніж еталонний аналіз, він зорієнтований на засвоєння уроків із досвіду інших та визначається як виявлення, адаптація та впровадження методів, які дають кращі результати (фінансові і нефінансові); це метод інноваційної діяльності [4,6]. У більш широкому сенсі бенчмаркінг варто розглядати як процес вдосконалення, в ході якого компанія (або будь-яка інша організація) виконує три функції: порівнює свої результати з показниками лідерів в даній сфері діяльності; визначає, яким чином лідерам вдалося досягти свого становища; використовує отриману інформацію для вдосконалення своєї роботи [5].

Аналізуючи сутність бенчмаркінгу як економічної категорії, відзначають, що «бенчмаркінг – це перманентний, безперервний процес порівняння товарів (робіт, послуг), виробничих процесів, методів та інших параметрів досліджуваного підприємства (структурного підрозділу) з об'єктами інших підприємств чи структурних підрозділів».

Список літератури:

1. Хоу Теціянь, Гришова І. Конкурентні війни бізнесу в умовах стрімкого розвитку цифрової економіки та фінансового інжинірингу. Цифрова економіка: тренди та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

[Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.]. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. С.120-122

2. Бальян, А., Гришова, І., Шабатура, Т. (2020). Державні напрями підтримки та стимулювання органічного виробництва. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, (5), 129-141. <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1856>
3. Shabatura T. S., Nikoliuk O. V., Gryshova I. Yu. Benchmarking as an innovative tool for the financial activity of the rural green tourism enterprises. Економіка АПК. 2020. N 3. С. 80–88. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003080>
4. Gryshova, I., Diachenko, O., Gerasimenko, A. (2019). Бенчмаркінг як метод підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: практичний досвід застосування. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, (6), 62-72. <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.06.07>
5. Inna Gryshova, Tetiana Tielkiniena and Aida Guliyeva (2018) Lobbying for Public Interests as a Democratic Social Leadership Factor for Reforming Legislation In: Strielkowski W., Sustainable Leadership for Entrepreneurs and Academics. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham 481-489
6. Kazarian G., Gryshova R., Durglishvili N. (2019) Regulatory Environment for the Formation of Leadership Positions for the Persons with Disabilities. In: Strielkowski W. (eds) Sustainable Leadership for Entrepreneurs and Academics. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-15495-0_18
7. Гришова І., Гришова Р. Державна політика стійкого розвитку в контексті циркулярної моделі економіки. «Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 23 жовтня 2020 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2020. с.45-47

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Блага В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Благой В.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Білко Д. О.

здобувач вищої освіти

Харківський національний університет будівництва та архітектури

***Анотація.** В роботі розроблені теоретико-методичні положення і практичні рекомендації щодо прийняття обґрунтованих управлінських рішень відносно заходів розвитку ділового туризму на основі окремо обраного бізнес-центру у м. Харкові за допомогою тривимірного показника інноваційно-інвестиційного потенціалу.*

Ключові слова: інновації; інноваційний розвиток; управлінські рішення; діловий туризм; бізнес-центр; тривимірний показник.

***Abstract.** The paper develops theoretical and methodological provisions and practical recommendations for making informed management decisions on business tourism development measures on the basis of a separately selected business center in Kharkiv using a three-dimensional indicator of innovation and investment potential.*

Key words: innovations; innovative development; management decisions; business tourism; business center; three-dimensional indicator.

Проблемі, що досліджується нами, присвячено багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, серед яких можна відзначити: Д. Боуена, Р. Браймера, С. Ванхілла, Д. Гілберта, Безуглого В.В., Жученко В.Г., Конона Н.Є., Гордієнко І.С., Шайда О. Є., Нікітенко С.І. та багато інших.

Незважаючи на очевидний прогрес у бізнес-сфері, невирішеними залишаються питання розвитку бізнес-центрів мегаполісу. З цієї метою необхідно провести оцінку фінансової стійкості обраного бізнес-центру у м. Харкові за рахунок включення до її складу аналі-

зованих витрат, пов'язаних з розробкою і впровадженням нових або поліпшуваних технологій у сфері ділового бізнесу та розрахунку тривимірного показника інноваційно-інвестиційного потенціалу, що дозволяє проаналізувати фінансову стійкість підприємства до інноваційного розвитку та уникнути можливого заморожування коштів.

Уся багатогранність поїздок, що здійснюються з найрізноманітнішими діловими цілями, зветься діловим туризмом [1]. Дефініція ділового та корпоративного туризму з'явилися в

зв'язку з глобалізацією світового простору. В Україні діловий туризм почав розвиватися тільки на початку 90-х. Це пов'язано з тим, що українські компанії змогли нарешті вийти на світовий рівень [2].

Поняття ділового туризму включає в себе організацію і супровід, як приватних ділових візитів, так і роботи багатотисячних міжнародних конгресів, симпозіумів, конференцій, виставок, ярмарків [3].

По-перше, у діловому туризмі все дуже дорого коштує і, тому він є прибутковим. Якщо проаналізувати структуру бізнес-туристів, то більшість буде за менеджерами вищої та середньої ланки компаній, зрозуміло, що продавці дорогих, першокласних послуг мають не аби яку перевагу (наприклад, це готелі, бізнес-центри вищого класу, транспортні компанії з першокласним обслуговуванням і т. д.). За підрахунками Всесвітньої туристської організації: бізнес-туристи витрачають в поїздках в три-чотири рази більше, ніж туристи на відпочинку (\$ 1200 замість \$ 300). Річний грошовий оборот в сфері бізнес-туризму обчислюється десятками мільярдів доларів. З цього стає зрозумілим, чому у розвинутих країнах бізнес-туризму приділяється така увага [4].

По-друге, багато ділових подорожей зазвичай відбувається в досить завантажений для мегаполісу період, тому бізнес-індустрія існує незалежно від сезонності.

По-третє, бізнес-туристів мало бенечить навколишнє середовище. Майже

весь свій час вони проводять на засіданнях, зустрічах, обговорюють різні службові питання, тому у них залишається мало часу і сил на відвідування пляжів, зон відпочинку, лижних трас та ін.

По-четверте, відвідувачі бізнес-центрів приймають участь в конференціях або виставках, а також вчиняють інсентив-подорожі, вони є хорошими агентами для цього центру і рекламують його безкоштовно. Зрозуміла зацікавленість місцевої влади в залученні якомога більшої кількості ділових гостей, які будуть повертатися знов. Здійснюючи подібні заходи, місцева влада розраховує на те, що бізнес-туристи розкажуть про бізнес-центр, місто, регіон та країну [1].

В умовах глобалізації бізнес туризм в розвинутих країнах існує як економічний сектор, що всебічно розвивається, та забезпечує приплив іноземної валюти і створення робочих місць. Розвиток інфраструктури бізнес-туризму відбивається на покращенні іміджу мегаполісу [5].

В роботі був проведений аналіз ПАТ «Приват бізнес-центр «Слобожанський» (далі – підприємство). Підприємство має добре географічне положення, що дає змогу розвиватися далі.

Середньооблікова чисельність працівників облікового складу (осіб) -10. Середня численність позаштатний працівників та осіб, які працюють за сумісництвом (осіб) – 1. Чисельність працівників, які працюють на умовах неповної робочої години (дня, тижня) (осіб) – 0. Фонд оплати праці - 216426 , 00 грн. Розмір оплати праці проти 2010

року зріс на 45384,00 грн. Кадрової програми немає [6].

Підприємство має високі коефіцієнти щодо фінансової стабільності (висока ліквідність активів підприємства та висока фінансова незалежність), що вказує на його впевнену позицію на ринку. Однак через низькі коефіцієнти рентабельності, можна зробити висновок про те, що підприємство не є прибутковим. Підприємство має потенціал до стрімкого розвитку за рахунок вигідного географічного положення.

Для більш детального аналізу стану підприємства, був проведений його SWOT-аналіз. Виходячи з результатів проведеного SWOT-аналізу, підприємство потребує внутрішніх перетворень. Найбільш слабкі сторони були визначені в сфері маркетингу та знайдені невідповідності умовам зростаючого ринку.

Задля поліпшення фінансового стану підприємства розроблені заходи та запропоновані два фінансово-економічних забезпечення, які мають умовну назву: нова технологія та поліпшувача технологія.

По перше, як нова технологія, було запропоновано розширення площі під оренду. За попередніми розрахунками це буде коштувати 21,4 тис. грн.

Поліпшувача технологія має на увазі проведення рекламної компанії. За попередніми розрахунками це буде коштувати 10,7 тис. грн.

Для оцінки впливу впровадження кожної із технологій на фінансове положення підприємства використовув-

вався тривимірний показник. За допомогою цього показника було встановлено тип інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства.

На основі цих розрахунків, було визначено, які саме дії потрібно зробити для підвищення конкурентоздатності, та, в той же час, критично не знизити фінансове положення підприємства.

Проведений трьох факторний аналіз показав, що перед початком впровадження, підприємство має високі фінансові та інвестиційні показники ($S(1;1;1)$), що дає нам змогу для активізації інвестиційної діяльності.

Розвиток методики оцінки фінансової стійкості та включення до її складу аналізованих витрат, пов'язаних з розробкою та впровадженням нових та / або поліпшувачих технологій, дозволить відповісти на запитання: під силу цьому бізнес-центру наряду з формуванням ресурсів, необхідних для поточної виробничо-господарської діяльності, ще й реалізація вибраної стратегії інноваційного розвитку.

Якби бізнес-центр приступив до освоєння нової технології без попередньої оцінки свого інноваційно-інвестиційного потенціалу, то, як показують розрахунки, у нього не вистачило б коштів на завершення розпочатого проекту. Це могло б проявитися в нестачі коштів на забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності або призвело до тимчасового припинення та заморожування розпочатого інноваційного проекту. Затягування термінів реалізації інновацій призво-

дить до збільшення незавершеного виробництва, що небажано і розцінюється як нераціональне використання інвестованого капіталу. Призупинення реалізації інноваційного проекту може сприяти також розвитку ризику запізнілої комерціалізації та лізингу. Коли оновлений бізнес-центр буде готовий до відкриття, він може виявитися вже застарілим.

Після розрахунку фінансових показників при впровадженні нової технології (переобладнання приміщень для оренди), було виявлено, що показники підприємства значно впали. Значення показника $S(0;0;1)$ говорить про перехід підприємства в критичний стан.

Однак, при впровадженні поліпшуючої технології (проведення рекламної компанії), негативних змін у фінансовому становище не було виявлено. Підприємство і надалі зможе займатися інноваційною діяльністю.

Після впровадження поліпшуючої технології очікується значний приріст прибутку, а також зміна коефіцієнту рентабельності (0,05 проти 0,01), що є безумовно позитивною динамікою.

Висновок. Використання розробленого підходу дозволяє обраному бізнес-центру у місті Харкові позбавитись можливого заморожування коштів, а значить, більш ефективно використовувати свої економічні ресурси. В цьому сенсі варто застосувати таке поняття, як «оверрейдінг», коли у погоні за перспективними можливостями через збільшення поточних інвестиційних вкладень підприємства

скорочують свої фінансові резерви нижче розумного рівня і виявляються в положенні банкрутів. В результаті багато підприємств вимушені зупинити на невизначений термін започатковані інвестиційні проекти. Розроблений метод може застосовуватися для прогнозування подібних ситуацій. Щоб не допускати подібних проблем досить на етапі розробки перспективних планів виключити з числа альтернатив, що розглядаються підприємствами, неможливі (з точки зору фінансового забезпечення) проекти.

Література

1. Технологія організації бізнес-турів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrbukva.net/66033-Tehnologiya-organizacii-biznes-turov.html> (дата звернення: 2.01.2021).
2. Деловой и корпоративный туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_otdyh/delovoy-turizm.htm (дата звернення: 12.01.2021).
3. Теоретические основы индустрии делового туризма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studbooks.net/715018/turizm/teoreticheskie_osnovy_industrii_delovogo_turizma (дата звернення: 12.01.2021).
4. Деловой туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tiernapojat.tk/news/sushhnos-156.html> (дата звернення: 20.01.2021).
5. Сущность и значение делового туризма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studbooks.net/645219/turizm/suschnost_znachenie_delovogo_turizma (дата звернення: 20.01.2021).
6. SMIDA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2021).

АКТИ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА У ПРАВОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Лепіш Наталія Ярославівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

Тимчишин Тарас Михайлович

кандидат юридичних наук,
викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

Діяльність по тлумаченню пронизує весь юридичний процес. Вона здійснюється і в ході правотворчості, і в ході правореалізації. Різні їх стадії врегульовані нормами права, а трансформаційні зміни, викликані реформами, також нерідко вимагають з'ясування різних їх процедурних аспектів. В даному разі ми можемо констатувати, що інтерес до цього правовому феномену не тільки не слабшає, а збільшується в різні періоди часу. Тлумачення нормативних правових актів має значний позитивний потенціал. Воно може сприяти викоріненню правового нігілізму, виявленню прогалин у законодавстві і т.п. Але найбільш важливе завдання тлумачення – подолання неясності правової норми.

Зростання числа нормативних правових актів, що сталося в Україні за останні роки, наявність між ними різноманітних зв'язків, взаємозалежностей, викликає жвавий інтерес, наприклад, до системного способу тлумачення. Облік взаємозв'язків, існуючих між правовими приписами, може сприяти

швидкому і правильному вибору потрібної норми, що знаходиться у системному зв'язку з нормою, що підлягає тлумаченню, визначенню пріоритетності при їх зіставленні один з одним, і що найголовніше, пізнанню сенсу інтерпретуючої норми.

Саме тому дослідження проблем актів тлумачення норм права неможливе без звернення до їх місця та ролі в правовій діяльності та правовому регулюванні суспільних відносин. У сучасних умовах їх актуальність значно зросла. Це пояснюється тим, що в останні роки законодавство значно оновилося, у ньому з'явилися нові норми і цілі галузі, розділи права. Правотворчість тепер здійснюється на інших принципах, застосовуються нові юридичні терміни і конструкції, зовсім інший тип регулювання. У цих умовах акти тлумачення і повинні відіграти свою роль як найважливіший інструмент пізнання, реалізації та вдосконалення права.

Тлумачення права в цілому займає важливе місце в механізмі правового

регулювання, включаючись в процеси правотворчості, систематизації законодавства, реалізації права. Вочевидь необхідно відзначити, що правова реформа, що розгорнулася в Україні, модернізація правової системи, конвергенція правових сімей у результаті глобалізації призвели не тільки до зміни законодавства у всіх галузях права, а й реконструкції структурних елементів правової системи, появи нових юридичних технологій, форм і джерел права, способів і засобів правового впливу на суспільні відносини. Швидкість і поспішність таких змін, новизна і складність завдань, що стоять перед законодавцем у принципово нових соціально-політичних умовах, неминуче привели до зниження якості прийнятих законів як з точки зору їх техніко – юридичної форми, так і правового змісту, до виникнення колізій і прогалин у законодавчому матеріалі.

Відомо, що основоположним принципом будь-якої правової держави є панування закону у всіх сферах життя держави. Реалізації даного принципу сприяє правильне розуміння сенсу та змісту закону всіма державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, посадовими особами та громадянами. У зв'язку з цим тлумачення норм права як один із елементів механізму правового регулювання має сприяти точному і однаковому застосуванню закону, встановленню і підтримці правопорядку в суспільстві, – це посередник праввідносин, регулятор правової поведінки [1, с. 18].

Панування закону у всіх сферах державного життя справді повинно включати в себе і таку складову, як правильне і глибоке розуміння діючих нормативних правових норм, встановлення їх точного змісту і соціальної спрямованості. Особливе значення має роз'яснення змісту правових норм, що виходить від компетентного органу і є загальнообов'язковим. Акти тлумачення складають найважливішу правову форму реалізації діяльності органів державної влади щодо досягнення їх цілей і завдань. Велике значення цих актів полягає в тому, що вони покликані оформляти юридичну діяльність, що відбувається, в основі якої лежить конституційний принцип законності як основоположний принцип української правової системи, позначати її етапи та інформувати про відповідні результати своєї діяльності, які знаходять свою форму вираження.

Взагалі тлумачення правової норми являє собою цілісний процес, який супроводжує правотворчий і правореалізаційний процеси, а також процес систематизації нормативно правових актів. Його роль особливо зростає в процесі правозастосування, коли необхідно встановити точний зміст норми права, проте не менш важливо вдатися до тлумачення ще в процесі створення юридичної норми. Як відомо, закони створюються для того, щоб вони застосовувалися і реалізовувалися. Тлумачення правових норм є необхідною передумовою їх застосування. Таким чином, правильне тлумачення зако-

нів є запорукою їх вірного та ефективного застосування.

На нашу думку, місце та роль актів тлумачення норм права у правовій діяльності та регулюванні суспільних відносин можна розглядати у двох аспектах. Це, по-перше, місце яке воно

займає в правовій діяльності, а по-друге – місце в правовому регулюванні суспільних відносин.

1. Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія / пер. з англ. А. Іщенко. К.: Києво-Могилян. акад., 2007. 208 с.

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК СКЛАДОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Гришук Аліна Борисівна

доцентка кафедри адміністративно-правових дисциплін
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Проць Іванна Миколаївна

доцентка кафедри адміністративно-правових дисциплін
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Ключові слова: міжнародно-правовий захист, особисті права, Європейський Союз, правосуддя.

Keywords: international legal protection, personal rights, the European Union, justice.

Велика швидкість і масштаби євроінтеграційних процесів на початку ХХІ століття не можуть не вражати.

Для України захист прав людини як складова європейської інтеграції є одним із ключових напрямів її внутрішньої та зовнішньої політики, у реалізації якої беруть участь органи державної влади та органи місцевого самоврядування, громадськість, наукові установи, судові та правоохоронні органи України.

Вступ України до Ради Європи, прийняття Конституції України (1996 р.) [1], ратифікація парламентом України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) [2] є тими підвалинами, які охоплюють основні напрями правової реформи в Україні, спрямованої на утвердження і забезпечення, гарантування і захист основних прав і свобод людини і громадянина. В Україні визначається необхідність подальшої гармонізації законодавства з міжна-

родно-правовими стандартами у сфері прав людини. Під кутом зору даної ідеології відбувається переоцінка поглядів на конституційні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні, удосконалення механізму реалізації, гарантії та захисту прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу.

На жаль, Україна ще не може похвалитися сталим механізмом реалізації основних прав людини. Але й те, що зроблено за часи Незалежності, не може не викликати захоплення. Це, насамперед, новосформовані інститути захисту прав людини – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Конституційний та адміністративні суди; це також модернізовані інститути правозахисту – адвокатура, нотаріат тощо [3, с. 41].

Для України захист участь органи державної влади та органи місцевого

самоврядування прав людини як складової європейської інтеграції є одним із ключових напрямів її внутрішньої та зовнішньої політики, у реалізації якої беруть, громадськість, наукові установи, навчальні заклади тощо.

Предметом конституційного провадження у справах щодо конституційності норм законів, якими суперечливо регулюється порядок реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина, є вирішення спірних питань конституційності норм двох чи більше законів або актів міжнародного права, визнаних обов'язковими на території України, що встановлюють різний порядок реалізації одних і тих самих конституційних прав та свобод, чим суттєво обмежуються можливості їх використання.

Суб'єктами права на конституційне подання із зазначених питань є Президент України, не менш як сорок п'ять народних депутатів України, Верховний Суд України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Верховна Рада Автономної Республіки Крим.

Судовий захист прав та свобод людини і громадянина може здійснюватися також через офіційне тлумачення Конституції України та законів України. Так для будь-якої країни, у тому числі й для України, досить важливе питання – право доступу громадян до конституційного правосуддя. [4, с. 93].

Проблема права доступу громадян до конституційного правосуддя активно обговорюється в науковій спільноті, суддями Конституційного

Суду України і парламентаріями. Одні з них вважають, що вимоги ст. 94 Конституції України (1996 р.) [1] фактично слугують засобом обмеження права громадян на доступ до конституційного правосуддя інші переконані, що право громадян України на конституційне звернення є унікальним у системі конституційної юстиції. Але на практиці із сотень конституційних звернень громадян, що подаються до Конституційний Суд України протягом року, лише кілька десятків надходять на його розгляд і тільки по декількох з них Конституційний Суд України ухвалює рішення. Тобто ефективність права громадян на конституційне звернення залишає бажати кращого [5, с. 107].

Природно, що за таких обставин однією з ключових проблем доступу громадян до конституційного правосуддя в Україні є легалізація права громадян на конституційну скаргу.

У юридичній науці існує дуалізм поглядів на цю проблему: одні автори пропонують передбачити таке право громадян у Конституції та законодавстві України і лише після цього керуватися ним на практиці. Таку думку поділяють і судді Конституційний Суд України, які вважають, що без зазначеного врегулювання конституційні скарги громадян юридично неможливо розглядати. Інші фахівці вважають, що немає необхідності в нормативно-правовому врегулюванні інституту конституційної скарги, оскільки Конституційний Суд України може самостійно створити правове поле для реалізації

лізації громадянами права на таку скаргу. Для цього, на їх думку, необхідно відповідним чином витлумачити положення Конституції України про право громадян на судовий захист.

Отже, в Україні існує проблема більш широкого доступу громадян до конституційного правосуддя, яку законодавець може вирішити шляхом впровадження до правової системи держави інституту конституційної скарги. Фактично досягти такого результату в Україні можна, на наш погляд, трьома основними шляхами:

а) перший варіант – запровадженням розгляду конституційних скарг громадян у Конституційний Суд України, з чим погоджується більшість українських дослідників;

б) другий варіант – надання громадянам у судовому процесі (адміністративному, господарському, кримінальному, цивільному) права клопотати (як це прийнято у судах країн загального або англосаксонського права) про неприйнятність застосування до них в їх судових справах законів чи інших правових актів, які, на їхню думку, є неконституційними;

в) третій варіант – розширення доступу громадян до конституційного правосуддя можна досягти також шляхом надання всім судам загальної юрисдикції права звертатися безпосередньо до Конституційний Суд України з конституційними поданнями, нарівні з Верховним Судом України щодо конституційності положень законів та інших правових актів у разі, коли громадяни, до яких у судовому процесі

застосовуються ці акти, обґрунтовують їх неконституційність [6, с. 32].

Отже, аналіз теорій, ідей, концепцій наукових праць дає змогу зробити такі висновки.

По-перше, права і свободи людини і громадянина є однією із найважливіших суспільних цінностей, головним об'єктом більшості конституційно-правових відносин. Ефективність їх виконання, використання та дотримання, врешті, їх реальність залежить від рівня їх захищеності, гарантованості.

По-друге, особлива увага в механізмі реалізації, гарантії та захисту прав і свобод людини і громадянина приділяється судовому і позасудовому захисту.

У випадку використання всіх національних засобів судового захисту своїх прав і свобод особа може звернутися до міжнародних судових установ, наприклад, до Європейського суду з прав людини.

По-третє, в цілому Конституційний Суд України виконує у судовій системі важливу роль інструмента впровадження європейських стандартів прав людини. Однак для підвищення ролі Конституційного Суду України у сфері прав людини в Україні необхідно започаткувати інститут конституційної скарги громадян.

Список літератури:

1. Конституція України прийнята 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Пильгун Н.В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті функціонування принципу верховенства права в Україні. Н.В. Пильгун, М.В. Рошук. Науковий вісник Ужгород. нац. ун-ту. 2014. Вип. 26. С. 40-43.
4. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: навч. посіб. О. В. Філонов, В. М. Суботін, В. В. Пашутін, І. Я. Тодоров. 2-ге вид., випр. К.: Знання, 2015. 215 с.
5. Колодій А.М. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посібн. А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. К.: Юрінком Інтер, 2017. 336 с.
6. Пирогова С. І. Загальна декларація прав людини – перший міжнародний документ про права і свободи людини (до 50- річчя прийняття) С. І. Пирогова Проблеми законності: респ. міжвідом. наук. зб. Харків, 2016. Вип. 36. С. 32-40.

КАДРОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Гришова Інна Юріївна

д.е.н, професор

Кафедра публічного управління та інноваційного менеджменту

НУБіП України

Давидюк О.О.,

магістр кафедри публічного управління та інноваційного менеджменту

НУБіП України

Ключові слова: кадрова політика, публічна політика, державне управління

Теоретичні та практичні засади розробки кадрової політики в органах публічної влади базуються на основних поняттях, серед яких центральне місце займає поняття «публічний службовець», оскільки визначення публічного службовця як об'єкту управління дає можливість сформулювати систему дієвих інструментів реалізації державної кадрової політики в органах публічної влади. Отже, для початку розглянемо розуміння дефініції «публічний службовець» в контексті вивчення системи інструментів реалізації державної кадрової політики.

Поняття «публічний службовець» у чинній нормативно-правовій базі України не визначено. Відповідно до Закону України «Про державну службу» державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апаратів (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням

завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [5].

Водночас, адміністративно-правовий статус публічних службовців складається з основних прав та обов'язків службовців відповідно до Законів України «Про державну службу» [1] та «Про службу в органах місцевого самоврядування» [2].

Відбір кадрів – це процес вивчення психологічних і професійних якостей працівника з метою виявлення його придатності для виконання обов'язків на певному робочому місці чи посаді і вибору з сукупності претендентів найбільш придатного з урахуванням відповідності його кваліфікації, спеціальності, особистісних якостей і здібностей характеру діяльності, інтересам організації і його власним [6].

У той же час, професійний відбір є системою заходів, що дають змогу виявити найпридатніших за своїми індивідуальними якостями кандидатів до навчання і професійної діяльності за конкретними спеціальностями. Професійний відбір передбачає оцінювання стану

здоров'я, фізичного розвитку, рівня освітньої підготовки, професійних здібностей, індивідуально-психологічних можливостей конкретної людини [3].

В широкому розумінні професійний відбір – це процес встановлення професійної придатності особи, виявлення здібностей для опанування нею певних спеціальностей, а також виявлення можливості досягнення особою певного кваліфікаційного рівня. Як бачимо, процес відбору є складним та багатоетапним, адже охоплює він вирішення багатьох важливих питань. В професійному відборі можна виділити чотири основні компоненти (критерії): медичний, педагогічний, фізіологічний та психологічний.

Професійний відбір як такий – це багатоетапний процес. Уніфікувати всі його етапи в одну схему для всіх професій дуже складно і, напевно, не потрібно. В залежності від специфіки професійної діяльності і точки зору науковців, що розробляють цю тему, етапи відбору можуть варіюватися від 3 до 7 в кількості [5].

Ряд авторів надають перевагу наступному розподіленню на етапи:

1) проведення відбору за медичними показниками, станом здоров'я;

2) етап психо-діагностичного обстеження, при якому використовуються комплекси тестів, моделюються трудові процеси та різноманітні ситуації з реєстрацією показників функціонального стану кандидата і ефективності його роботи;

3) етап аналізу та прогнозування успішності оволодіння кандидатом

професією та результативної діяльності на основі оцінки отриманих характеристик відповідно до вимог професії. Тобто з'ясовуються основні фактори, що є важливими для прийняття остаточного рішення.

Ми повністю поділяємо думку про те, що необхідною передумовою успішного відбору кадрового потенціалу на державну службу повинні стати: по-перше, активізація профорієнтації з боку органів виконавчої влади; по-друге, врахування цими органами порівняння можливостей внутрішнього і зовнішнього залучення працівників; по-третє, врахування профілю відповідних вакансій; по-четверте, знання вимог до посад, які є вакантними; по-п'яте, глибокий об'єктивний аналіз заяв, усіх пропозицій, що надійшли, особових справ претендентів; та останнє, продумана організація підготовки і проведення засідань конкурсної комісії [3].

Отже, до інструментів публічної кадрової політики зокрема, належать такі:

1) внутрішній конкурс. Відділ з управління людськими ресурсами повідомляє працівників організації (установи, закладу, підприємства) про вакантну посаду [3];

2) суміщення професій. Цей метод використовується у випадках, коли виконавець необхідний на короткий термін, для виконання невеликого обсягу робіт [4, 8];

3) ротація. Слід виділити такі переміщення працівників: підвищення (або пониження) в посаді з розширенням (або зменшенням) кола посадових

Табл. 1

Порівняльна таблиця інструментів публічної кадрової політики

Джерело	Переваги	Недоліки
Пошук внутрішніх резервів	Незначні витрати, формування професійної культури службовців; кандидати добре ознайомлені з організацією	Обмежена пропозиція
Рекламні оголошення	Можливість вичерпного інформування цільової групи	Велика кількість звернень від некваліфікованих кандидатів
Рекомендації працівників	Можливість приходу кваліфікованих кандидатів	Можливість лобювання родинних, дружніх інтересів
Кадрові агенції	Наявність потужних баз даних можливих кандидатів	Великі витрати
Навчальні заклади	Можливість централізованого прийняття на роботу велику групу кандидатів	Поповнення кандидатів виключно молодими фахівцями
Оренда працівників	Задовольняють тимчасові потреби	Висока ціна, лояльність щодо організації обмежується поточною роботою

Складено автором на підставі використаних джерел

обов'язків, збільшенням (зменшенням) прав та підвищенням (зниженням) рівня діяльності; підвищення рівня кваліфікації, що супроводжується дорученнями керівнику більш складних завдань без підвищення в посаді, але з підвищенням заробітної платні; зміна кола завдань та обов'язків, що не викликано підвищенням кваліфікації та без підвищення в посадовому статусі та зростанні зарплати. Такого типу ротації приводять до розширення кругозору, підвищення професійної кваліфікації та супроводжуються посадовим зростанням працівників організації [6,7];

Підсумовуючи аналіз теоретичних засад реалізації кадрової публічної політики та інструментів сучасної публічної кадрової політики в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, можна зробити висновок

про те, що вона є недосконалою та потребує значних змін. Це безумовно пояснюється тим, що в Україні служба в державних органах, зокрема, і в органах місцевого самоврядування, не має відповідного досвіду та якісного підґрунтя, насамперед законодавчого. Це, зокрема стосується корумпованості та використання не за призначенням коштів, що мають слугувати реалізації потреб громадян. Публічна кадрова політика – це політика держави у сфері державної служби, головною метою якої є вдосконалення кадрового потенціалу, створення дієздатного державного апарату, спроможного ефективно здійснювати завдання та функції Української держави шляхом сумлінного виконання державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування покладених на них повноважень. Вона призначена визначати

стратегічне бачення формування, професійного розвитку та раціонального використання кадрів, усіх трудових ресурсів України, а також цілі та пріоритети кадрової діяльності

Список використаних джерел:

1. Bilynska M, Baltzii Yurii, Boyarskyu Oleksandr, Bykova Tetiana Valerijivna, Gryshova Rymma. Modern criteria for the effectiveness of the mayor as a leader in the local government system . Solid State Technology Vol. 63 No. 5 (2020) p. 5844 – 5867
2. Новікова Н. Л., Галицький О. М., Гришова Р. В. Державні механізми регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 20. С. 66–70. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.20.66
3. Ковальова О.В. (2020). Інноваційний інструментарій структурної політики управління розвитком аграрного сектору економіки. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, (2), 99-108. <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.02.11>
4. Гришова І.Ю., Якайтис І.Б. (2018). Державна політика щодо реалізації механізмів управління інноваційним розвитком освіти та науки в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, (2),87-93. Retrieved із <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/770>
5. Gryshova, I., Kofman, B., Petrenko, O. (2019). Migration cultures and their outcomes for national security. Journal of Security and Sustainability Issues, 8(3), 521-530. [http://doi.org/10.9770/jssi.2019.8.3\(18\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2019.8.3(18))
6. Ковальова О.В. (2020). Інноваційний інструментарій структурної політики управління розвитком аграрного сектору економіки. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, (2), 99-108. <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.02.11>
7. Балян, А., Гришова, І., Шабатура, Т. (2020). Державні напрями підтримки та стимулювання органічного виробництва. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, (5), 129-141. <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1856>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Проць Іванна Миколаївна

доцентка кафедри адміністративно-правових дисциплін
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Грищук Аліна Борисівна

доцентка кафедри адміністративно-правових дисциплін кандидат юридичних наук (Львівський державний університет внутрішніх справ)

Ключові слова: суд, правосуддя, права людини, громадяни, механізм захисту.

Keywords: court, justice, human rights, citizens, protection mechanism.

Права людини – складне, багатоаспектне явище та важлива тема для багатьох досліджень. У різні епохи проблема прав людини незмінно залишалася політико-правовим, релігійно-етичним і філософським феноменом.

Людство на шляху утвердження прав і свобод людини пройшло тернистий шлях, крок за кроком обмежуючи всевладдя держави, поширюючи принцип рівноправності на все більше коло осіб та відносин між ними. Історія ідеї прав людини бере початок з давніх часів. Уже в Біблії містяться положення про цінність і недоторканність людського життя, рівність людей. В античних державах і країнах Давнього Сходу обґрунтовувалася рівність людей однаковими природними умовами їхнього походження з Космосу, «неба». І хоча за часів рабовласництва і феодалізму панувала ідея про права «вільних» людей (Аристотель, Платон та ін.), її розвиток сприяв накопиченню інтелектуального матеріалу для подальшого (буржуазного) стрибка в цьому на-

прямі – визнання рівності всіх людей перед законом [1].

У 1991 році на політичній мапі світу постала нова суверенна держава – Україна. Відділившись від свого радянського минулого, Україна віднесла себе до числа демократичних правових держав. Згодом це твердження було легітимізоване у Конституції України, а саме у статті 1, що позиціонує Україну як суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу [2].

Варто сказати, що уся Конституція України наскрізь пронизана ідеалами демократизму і соціальності, що цілком співвідноситься з політикою найбільш демократичного державного утворення відомого світу – Європейського Союзу. Дійсно, Конституцію нашої держави нерідко відносять до найбільш злагоджених, і такої, що якнайкраще відповідає моральним засадам суспільства, але, на жаль, те, що закріплено на папері практично не відповідає тому, що ми маємо на практиці, у повсякденному житті [3, с. 120].

Досить часто службовці державних установ України (та і не лише вони) вважають себе повноважними порушувати основоположні права та свободи людини і громадянина. Це прослідковується у досить примітивних та, здавалося б, незначних прикладах, як от неповага до пересічного громадянина з боку охоронців правопорядку. Але, ось з таких неважливих на перший погляд суперечок розвиваються і більш серйозні порушення, а саме приниження гідності і честі громадян катуванням та іншим нелюдським поведінням у місцях позбавлення волі. І якщо ж державні службовці, які покликані захищати українців та забезпечувати їм належні умови життя можуть дозволити собі таке поведіння, то що говорити вже про звичайних людей, які не вважають за потрібне слідувати установленим порядкам у країні.

Тому, нерідко українці стають жертвами порушення своїх природних прав, які, проте, повинні їм безумовно забезпечуватись. Єдиним ж виходом у подібних складних ситуаціях звичайно є звернення до суду. Але, на жаль, суди України також часто бувають досить корумпованими та некомпетентними і в таких випадках справедливого рішення від них чекати не приходиться. Тоді на допомогу приходять установа, яка здатна в повній мірі відновити встановлений порядок, і на прохання громадянина України забезпечити йому його основоположні права та свободи, які були порушені – Європейський суд з прав людини [4, с. 198].

Серед усіх міжнародно-правових механізмів захисту прав людини, доступних на теренах Європи, Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) справді можна вважати найефективнішим засобом захисту прав та свобод людини. По-перше, його рішення, на відміну від рішень інших інституційних механізмів, доступних країнам Європи, мають зобов'язальний характер, тобто є обов'язковими до виконання державами-членами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ)). По-друге, Європейський суд з прав людини здатний до змін відповідно до потреб міжнародної спільноти та викликів, що вона перед ним ставить. Так, наприклад, у відповідь на перенавантаження Суду великою кількістю заяв Рада Європи здійснила реформування Суду, прийнявши в 2004 р. Протокол № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Цей Протокол, зокрема:

- уповноважив суддю одноособово вирішувати питання щодо прийнятності заяви та, в разі наявності на те підстав, визнавати заяви неприйнятними;

- розширив повноваження комітетів, уповноваживши їх постановляти рішення по суті, якщо покладене в основу справи питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї є предметом усталеної практики Суду.

- розширив наглядові повноваження Комітету Міністрів Ради Європи і уповноважив його звертатись до Суду

з метою отримання відповідного роз'яснення в разі, коли він вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ускладнений проблемою його тлумачення, а також – звертатися до Суду з питанням про додержання державою, яка відмовляється виконувати остаточне рішення у справі, в якій вона є стороною, свого зобов'язання. В останньому випадку, якщо Суд встановлює порушення державою свого обов'язку виконувати рішення суду, в яких вона є стороною, він передає справу Комітетові Міністрів з метою визначення заходів, яких потрібно вжити [5, с. 201].

Подолавши рубіж століть, Європейський суд з прав людини ввібрав у себе багато нововведень та змін, які були необхідною відповіддю всезростаючій кількості заяв, поданих до Європейського суду з прав людини. Той факт, що дедалі більше людей звертаються до Європейського суду з прав людини, свідчить про те, що він є ефективним механізмом захисту їхніх прав та свобод. Однак Європейський суд з прав людини є наддержавним механізмом захисту прав людини: його можливості обмежені його повноваженнями, широта яких викладена із врахуванням поваги до суверенітету держав-членів, які добровільно взяли на себе зобов'язання виконувати рішення Суду, в яких вони є сторонами [6, с. 103].

З огляду на це, ефективність механізму правового захисту, створеного Європейською конвенцією з прав людини, залежить не лише від ефективності діяльності Суду, але й від того,

наскільки сумлінно держави виконують його рішення. І лише сукупність цих двох факторів має своїм наслідком забезпечення прав людини та основоположних свобод, передбачених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [7, с. 23].

Виконання рішень Європейського суду з прав людини є необхідною умовою ефективності його діяльності, адже без здійснення державою заходів, спрямованих на виконання рішення ЄСПЛ, констатоване порушення та заходи щодо його усунення та відшкодування завданої ним шкоди залишаються на папері. Стаття 46 Європейської конвенції з прав людини говорить, що держави зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами. Однак збільшення кількості «клонових» заяв, поданих до Європейського суду з прав людини проти певної держави, свідчить про те, що виконання рішень Суду в частині усунення констатованої в рішенні структурної проблеми є недосконалим [6, с. 104].

Стаття 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод містить повноваження Комітету Міністрів звертатись до Суду з метою отримання відповідного роз'яснення в разі, коли КМ РЄ вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ускладнений проблемою його тлумачення, а також повноваження звернутися до Суду з питанням про додержання державою, яка відмовляється виконувати остаточне рішення у справі, в якій вона є стороною, свого зобов'язання. В останньому

випадку, якщо Суд встановлює порушення державою свого обов'язку виконувати рішення суду, в яких вона є стороною, він передає справу Комітету Міністрів з метою визначення заходів, яких потрібно вжити [8, с. 94].

Однак, незважаючи на вельми широкі наглядові повноваження Комітету Міністрів Ради Європи, стан з виконанням рішень ЄСПЛ в Україні залишається невтішним. По-перше, мають місце численні затримки з виплатою заявникам присуджених судом справедливих сатисфакцій.

По-друге, на сьогодні в Україні залишаються невирішеними низка системних проблем, які призводять до збільшення «клонів» заяв, поданих до Європейського суду проти України. Серед таких проблем: невиконання або тривале виконання рішень національних судів та відсутність ефективних національних засобів юридичного захисту відносно цього, неналежні умови тримання осіб під вартою, неналежні умови ув'язнення, а також неналежне поведіння з боку представників держави та відсутність ефективного розслідування у зв'язку з цим, тривале провадження досудового розгляду в кримінальних справах та тривалий розгляд справ судами тощо [8, с. 27].

Таким чином, виконання рішень Європейського суду з прав людини вимагає від України не лише наявності в Державному бюджеті коштів для виплати заявникам присудженого Судом відшкодування, але й проведення ґрунтовних реформ з метою виправлення

тих системних проблем, що являються собою джерела порушення прав людини в Україні. На жаль, наглядові функції Комітету Міністрів Ради Європи не стимулюють Україну до належного й повного виконання рішень Європейського суду з прав людини, що свідчить також і про те, що нинішніх повноважень Комітету Міністрів недостатньо для підвищення ефективності виконання державами рішень ЄСПЛ.

Список літератури:

1. Скакун О. Теорія держави і права. Харків: Консум, 2001. 656 с.
2. Конституція України прийнята 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні: монографія. О. В. Зайчук, В. С. Журавський, Н. М. Оніщенко та ін.; за ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук. К.: Юридична думка, 2015. 424 с.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): [підручник]. О.Ф. Скакун. Х.: Еспада, 2016. – 776 с.
5. Пушкіна О. В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення: монографія О. В. Пушкіна. К.: Логос, 2016. 416 с.
6. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: навч. посіб. О. В. Філонов, В. М. Суботін, В. В. Пашутін, І. Я. Тодоров. 2-ге вид., випр. К.: Знання, 2015. 215 с.
7. Конвенція від 04 листопада 1950 р. «Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
8. Крегуя Ю.І. Права і свободи людини: навчальний посібник для студентів вузів / КрегулЮ.І., Ладиченко В.В., Орленко О.І. / К.: Книга. 2014.288 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА СТАРОСТ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Тимчишин Т.М.

Кандидат юридичних наук

Львівський державний університет внутрішніх справ

Ключові слова: староста, вибори, посадова особа, територіальна громада, місцеве самоврядування.

Минулого року набув чинності Виборчий кодекс України, який визначив порядок підготовки та проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів рад та голів усіх рівнів, а також старост територіальних громад. Що стосується Закону України «Про місцеві вибори», то він залишається чинним в частині положень щодо організації та проведення повторних, проміжних, додаткових виборів і заміщення депутатів, обраних у багатомандатному виборчому окрузі, повноваження яких достроково припинені, що діють до наступних чергових або позачергових виборів депутатів місцевих рад. Це означає, що обрання старост на щорічних місцевих виборах повинно здійснюватися виключно на основі відповідних приписів чинного Виборчого кодексу України.

Староста – це лідер, якому громада села виказала підтримку. Він – нова посадова особа місцевого самоврядування, нова інституція, створена для того, щоб інтереси всіх жителів сіл в територіальних громадах були належним чином представлені. Щоб соціаль-

ні, побутові та інші потреби мешканців села були задоволені.

Вибори старост вже пройшли, але серед науковців та практиків не стихає обговорення питання щодо можливих форматів та умов обрання старост на наступних місцевих виборах в контексті чинного Виборчого кодексу.

Для з'ясування, подібних тверджень чи мають вони належне юридичне підґрунтя, спочатку необхідно дізнатися, якими нормативно-правовими актами регулюється правовий статус особи, що перебувають на посаді старости. Зокрема п. 2 Стаття 14⁻¹ Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» Староста є посадовою особою місцевого самоврядування.

Староста:

1) представляє інтереси жителів села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради; 2) сприяє жителям села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування; 3) бере участь у підготовці проекту бюджету територіальної громади в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного села,

селища; 4) вносить пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного села, селища виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної форми власності та їх посадових осіб; 5) здійснює інші обов'язки, визначені Положенням про старосту [1].

Відповідно до ч.1 ст 54-1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» староста затверджується сільською, селищною, міською радою на строк її повноважень за пропозицією відповідного сільського, селищного, міського голови [2]. Слово «затверджується» подекуди сприймається як «призначається».

Процедура, як зазначено вище, законодавцем передбачена така: староста затверджується сільською, селищною, міською радою на строк її повноважень за пропозицією відповідного сільського, селищного, міського голови. Інших вимог ані до процедури, ані до кандидатури на посаду старости законодавством не встановлено. Проте передбачено ч. 3 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» що виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади, вирішуються питання серед іншого щодо затвердження «Положення про старосту». Отже, вимоги до кандидатури та деталізація порядку затвердження цілком можуть бути визначені відповідною радою саме у «Положенні про старосту».

Староста не має представницького мандату оскільки ч. 1 ст. 7 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» депутат місцевої ради не може поєднувати свою службову діяльність на цій посаді з іншою роботою на постійній основі в радах, їх виконавчих органах та апараті [3]. А ми пам'ятаємо, що староста – член виконкому. Отже, якщо особа, обрана депутатом місцевої ради (головою), хоче бути старостою, їй доведеться скласти представницький мандат.

Повноваження старости припиняються достроково зарішенням відповідної ради (ч. 6 ст. 54-1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). І це виключна компетенція відповідної ради (ч. 3 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). Підстави дострокового припинення повноважень старости визначені ст. 79-1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»:

1) його звернення з особистою заявою до сільської, селищної, міської ради про складення ним повноважень старости (з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт);

2) припинення громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України (з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт);

3) набуття громадянства іншої держави (з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт);

4) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього з дня, наступного за днем одержання радою або її виконавчим комітетом копії відповідного рішення суду, без прийняття рішення відповідної ради);

5) набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, яким накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (з дня, наступного за днем одержання радою або її виконавчим комітетом копії відповідного рішення суду, без прийняття рішення відповідної ради);

6) 5-1. набрання законної сили рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стяг-

нення в дохід держави (строки законодавцем не визначені, логічно було б за аналогією до п.5);

7) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним, безвісно відсутнім чи оголошення померлим (з дня, наступного за днем одержання радою або її виконавчим комітетом копії відповідного рішення суду, без прийняття рішення відповідної ради);

8) його смерті (з дня смерті, засвідченої свідоцтвом про смерть) [2].

Список використаної літератури:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 № 93-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Т.В. Марусей,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

У сучасній економіці туризм галузь, що динамічно розвивається, оскільки є лідером серед інших галузей за ступенем свого впливу на економіку. Сучасний розвиток суспільства супроводжується з значними інноваційними перетвореннями соціального світу. Сьогодні застосування інформаційних технологій розглядається основним інструментом підвищення ефективності як туристського, так і інших видів бізнесу. Інноваційні дослідження показують, що економічне зростання залежить не тільки від створення нових знань, а й у їх поширенні та застосуванні. Таким чином, інновації приносять значне зростання, тільки коли вони починають поширюватися із одного сектора економіки в інший.

Застосування інноваційних технологій в туристичній галузі є вимогою часу, що дозволяє не тільки підвищувати якість послуг, але й раціонально використовувати всі наявні ресурси. Застосування нових технологій в організаціях пов'язано з використанням комп'ютерних технологій. Вплив інформаційних технологій на туризм відчувається на різних стадіях діяльності, також маркетинг, менеджмент, доставка послуг.

У період швидкого розвитку науково-технічного прогресу інновації є не-

обхідною умовою успіху конкурентної боротьби, появи нових товарів і послуг, а також підвищення якості продукції.

Інновація – нововведення в галузі техніки, технології, управління, засноване на використанні досягнень науки, що забезпечує якісне підвищення ефективності виробничої системи або якості продукції та повинна бути орієнтована на ринок, а не на продукт. Іншими словами, інновація забезпечує просування і впровадження на ринок нових, істотно відрізняються від колишніх, благ, більш повно задовольняють потреби; відкриття та освоєння нових ринків або досягнення інших конкретних цілей.

Основне поняття інноваційної діяльності закріплено в розд. I ст. 1 Закону України [1], а норми її правового регулювання визначено в гл. 34 Господарського кодексу України [2], згідно з якими інноваційною діяльністю є діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

До інновацій у туризмі відносять ті нововведення, які супроводжуються відновленням і розвитком духовних та фізичних сил туристів, принципово новими змінами туристичного про-

дукту, підвищенням ефективності функціонування складових індустрії туризму, підвищенням ефективності процесів формування, позиціонування та споживання туристичних товарів і послуг, прогресивними змінами факторів виробництва [5, с. 66].

Сучасні технології дозволяють туристам самостійно планувати та організовувати свої поїздки від початку і до кінця: купувати недорогі квитки на всі види транспорту, бронювати житло, складати маршрути, програму розваг. Найбільш поширеними інноваціями в туризмі, пов'язаними з цифровими технологіями, з'явилися нововведення в галузі транспортних послуг та послуг розміщення (електронне бронювання, електронні квитки, електронні візи). Однією з найперших інновацій виступає послуга «електронний квиток», а також електронні продажі в цілому, дають можливість отримувати необхідну інформацію.

За останні роки бажання та вимоги клієнтів до сервісу досить вирости. З появою таких рішень, як Skyscanner, Airbnb, Couchsurfing, Maps.me та лоукостів самостійні мандрівки стали ще доступнішими. Але у глобалізованому світі люди все більше турбуються не так про гроші, як про витрачений час, тому актуальність туристичних фірм висока, як ніколи. Втім компаніям потрібно розвивати гнучкість і будувати максимально персоналізовану комунікацію, аби задовольняти потреби вимогливих клієнтів.

Також досить розширилась географія мандрівок українців та їхні вподо-

бання. Якщо у 90-х 80% усіх мандрівників в Україні обирали Туреччину та Єгипет, то тепер турагенціям необхідно досліджувати десятки нових напрямків. Уже визначились 20% мандрівників, яких цікавлять нестандартні та екзотичні напрямки: Балі, Південно-Східна Азія, Карибський басейн, Мальдіви, Маврикій [5].

Більшу частину використовуваних на даний момент коштів цифровізації сфери туризму займають додатки. Перші цифрові сервіси для туристів з'явилися на початку 2000-х і були орієнтовані на онлайн бронювання житла та покупку квитків: Booking.com – готельний агрегатор дав можливість потенційним клієнтам побачити невеликі готелі по всьому світу, забезпечив їм самий широкий доступ до клієнтської бази; AirB & B – повторив успіх Booking.com, сформувавши новий ринок оренди апартаментів; Uber, Gett – агрегатори таксі, залучили в малий бізнес величезну кількість людей, дали їм можливість заробляти, використовуючи власний автомобіль і, одночасно, зробили послуги таксі більш доступними.

Без використання подібних платформ сучасну подорож уявити складно. З їх допомогою автоматично формуються рейтинги довіри між учасниками, дозволяючи в максимально короткі терміни об'єднати на ринку продавців і покупців товарів та послуг, в тому числі при укладанні угод і проведенні розрахунків, тим самим усуваючи посередницькі ланки, мінімізуючи витрати на виробничі та обмінні

процеси. В цілому використання в роботі платформ дозволяють значно зміцнити взаємовідносини з клієнтом (інформувати та супроводжувати клієнтів в дорозі), продавати більше послуг та підвищувати їх ціну; підвищувати якість послуг (смартфон як ключ від номера, реєстрація в готелі через додаток, обмін повідомленнями з персоналом готелю через додаток), покращувати емоційне сприйняття (відмітка де побували та сортування фото по місцях, нагадування, вказівки та інструкції в аеропорту, на вокзалі, порту, на борту судна).

Наявність гострої конкуренції та широких можливостей на ринку додатків обумовлює доцільність розвитку даного напрямку в забезпеченні умов для створення і запуску цифрових платформ нового покоління.

Варто відмітити активне використання клієнтами коштів доповненої реальності в реальних самостійно організованих або придбаних туристичних продуктах, пов'язаних з використанням віртуальних гідів, довідкових систем, навігаційних продуктів різних виробників. Подібні продукти можуть мати комерційний характер, а можуть проводитися на замовлення муніципальних утворень дестинації, як, наприклад, мобільні додатки «Флоренція путівник» від eTips LTD, Metro AR Pro або Flightradar24 від Travel Network Ltd. Віртуально побувати на реальних дестинаціях в режимі реального часу можна з використанням встановлених у багатьох знакових місцях віртуальних камер, що транслюють в Internet.

У сучасному світі інформаційних технологій важливу роль відіграють сайти та мобільні платформи. Важливо щоб сайт функціонував не лише на десктопі, але й зі смартфона. Люди не розлучаються зі своїми телефонами та безліч операцій виконують за його допомогою. Це особистий комфорт та економія часу. Хороший сервіс – це не лише про готель, у якому відпочиватиме клієнт, або тур, який він обере, а й зрозумілий сайт. Адже клієнти вже давно не надають перевагу телефонним дзвінкам. Більшість питань можна вирішувати у месенджерах та через сайт. Дослідження Trip Advisor, у якому брало участь понад 23 тис. респондентів, підтверджує цю теорію. Лише 1% бронюють житло, телефонуючи в агенцію. Найпопулярнішими методами бронювання є OTA (Online Travel Agencies – онлайн тревел агенції) та сайт компанії. Тому головний канал продажів має бути доступним і зрозумілим, а головне працювати бездоганно з будь-якої платформи.

Ще одним новим явищем є те, як соціальні мережі впливають на сферу туризму. Як позитивний, так і негативний відгук можуть побачити сотні, а іноді і тисячі людей за лічені хвилини. Також кожна соціальна мережа має свою специфіку та закони, їх необхідно дотримуватись. Це стосується і формату контенту, і вікової специфіки. Якщо в Instagram, Telegram, Pinterest, YouTube основа аудиторії – це молодь віком 16-25 років, то у Facebook відсоток старших людей в рази більший. Туристичні агенції розуміють, що до

них звертаються люди, які в першу чергу цінують – час, тож миттєва комунікація – це обов’язкова умова.

На рахунок онлайн-реклами, то вона в рази ефективніша, дівіша та дешевша, ніж офлайн-реклама на телебаченні. Також можна налаштувати детальний таргетинг: вік, географію та інтереси різних цільових аудиторій.

Також перед подорожжю можна завантажити офлайнові карти, що дозволяють вільно орієнтуватися в новому просторі, місцеві транспортні додатки, наявні у більшості великих міст. Для зручності можна скористатися планувальником поїздок. Ці додатки об’єднують інформацію про квитки, готелі та інші важливі відомості, щоб мандрівник нічого не забув та здійснив все задумане [9].

На сьогодні серед нових видів туризму виділяється віртуальний туризм. «Віртуальний туризм – діяльність індивіда, що дозволяє за допомогою використання сучасної комп’ютерної техніки та комунікаційних мереж створити і отримати максимально реалістичну сенсуальну інформацію про бажану дестинацію з числа реально існуючих без фактичного переміщення в неї»[10]. Віртуальний туризм також є перспективним засобом просування тієї чи іншої зони відпочинку, він дає можливість потенційному туристу ознайомитися з культурними, історичними, рекреаційними можливостями місць відвідування і вибрати для себе найцікавіші об’єкти і заняття.

Науковцями виділено в залежності від цілей відвідування мережі такі

види віртуального туризму: освітній, пізнавальний, розважальний, науковий і екзотичний, кожен з яких має свого клієнта і свої маркетингові кошти для залучення і утримання споживача. Віртуальні цифрові технології відіграють в цьому не останню роль. Однією з цих технологій є 3D-панорама – спеціальна фотографія, що охоплює весь простір навколо однієї певної точки: на 360 ° горизонтально і не менше 180° вертикально. Віртуальна 3D-панорама збирається з кількох фотографій, знятих ширококутним об’єктивом і об’єднаних за допомогою програмного забезпечення в одне безшовне зображення, що створює повне враження присутності клієнта в певній точці. У разі об’єднання кількох 3D-панорам, поєднаних між собою прямими або перехресними переходами, можна говорити про 3D-тури. В даний час деякі турагенти можуть запропонувати потенційним клієнтам напередодні покупки реального туристичного туру здійснити віртуальний 3D-тур, проте в подальшому такі тури можуть і замінити реальні.

Отже, застосування інноваційних технологій у туристичній сфері спрямовані на формування нового туристичного продукту, надання унікальних туристичних послуг, застосування нових маркетингових підходів, використовуючи новітні техніки та ІТ-технології, що підвищить конкурентоспроможність туристичного продукту на національному і міжнародному ринках, призведе до появи нових видів туризму та сприятиме подальшому

розвитку сфери туризму, перетворенню її у вискоєфективну, інтегровану у світовий ринок галузь.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]: офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 04.07.2002 р №40-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. 11.
2. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]: офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 16.01.2003 №436-IV/ – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Бабкин А.В. Цифровая трансформация экономики и промышленности: проблемы и перспективы / под ред. д-ра экон. наук, проф. А. В. Бабкина. – СПб.: Изд-во Политехн. ун-та, 2017. – 807 с.
4. Гройсман В. Цифрова економіка здатна стрімко підвищити ВВП [Електронний ресурс] / В. Гройсман // Новини економіки. – 8 вересня 2017. – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/16214-cifrova-ekonomka-zdatnastrmko-pdvischiti-vvp-groysman.html>.
5. Давидова О. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України / О. Давидова // Економіка галузі, 2015. – № 7(172). – С.65–69
6. Маховка В.М. Виртуальные технологии в туризме // Материалы X Международной научно-практической конференции «Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы» (г. Пинск, 4 апреля 2016). Пинск: ПолесГУ, 2016. С.211-212.
7. Маховка В. М. Інтерактивні та Smart-технології в туризмі / В. М. Маховка // Методологія та практика сталого розвитку туризму: кол. моногр. – Полтава: ПП «Астрая», 2018. – С. 148–154.
8. Мала І. Навіщо туристичному бізнесу діджиталізація. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/navishcho-turistichnomu-biznesu-didzitalizaciya-2509752.html>
9. Цвілій С.М., Бублей Г.А. Діджиталізація бізнес-процесів компаній з надання міжнародних туристичних послуг. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3765
10. Шамликашвили В. А. Виртуальный туризм как новый вид туризма // Креативная экономика. – 2014. – №10(94). – С.128-138.

ДОКЛІНІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІТОКОМПЛЕКСУ АТОКСВЕТ

Третякова Ксенія Миколаївна

студентка магістратури

Немова Тетяна Володимирівна

кандидат ветеринарних наук

Соломон В'ячеслав Віталійович

кандидат ветеринарних наук, доцент

Іщенко Вадим Дмитрович

кандидат ветеринарних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Наведено результати доклінічних досліджень фітокомплексу АТОКСВЕТ, формулу якого складено відповідно до принципів Аюрведа, з визначення параметрів його гострої і хронічної токсичності. Встановлено, що фітокомплекс не спричиняє загибелі після його внутрішньошлункового уведення білим лабораторним мишам у кількості, що відповідає дозі 5000 мг/кг маси тіла. Після випоювання білим щурам фітокомплексу АТОКСВЕТ разом з питною водою у дозі, що в 10 разів перевищує рекомендовану терапевтичну, не відмічається загибелі тварин та ознак інтоксикації.

The results of preclinical studies of the phytocomplex ATOXVET, the formula of which is compiled in accordance with the principles of Ayurveda, to determine the parameters of its acute and chronic toxicity. It was found that the phytocomplex does not cause death after its intragastric administration to white laboratory mice in an amount corresponding to a dose of 5000 mg/kg body weight. After feeding white rats ATOXVET phytocomplex together with drinking water in a dose that is 10 times higher than the recommended therapeutic, no death of animals and signs of intoxication are observed.

Ключові слова: АТОКСВЕТ, Аюрведа, гостра токсичність, доклінічні дослідження, миші, фітокомплекс, хронічна токсичність, щури

Keywords: acute toxicity, Ayurveda, ATOXVET, chronic toxicity mice, phytocomplex, preclinical studies, rats

В умовах інтенсифікації виробництва продукції тваринництва і птахівництва надзвичайно актуальним є пошук високоефективних шляхів і засобів підвищення продуктивності тварин і птиці та збереження поголів'я через використання різноманітних біологічно активних речовин та кормо-

вих добавок. Водночас особливу увагу при застосуванні й упровадженні у виробництво нових засобів надають тим речовинам та їх комплексам, які дають змогу отримати продукцію, що не містить хімічних забруднювачів, передовсім – лікарських препаратів. Одним із напрямів «екологізації» вироб-

ництва є застосування препаратів та кормових добавок, що мають природне походження й здатні виявляти високу ефективність без негативного впливу на якість отриманої продукції [1, 2].

У останні роки значно зріс інтерес до лікарських рослин. Рослини як лікарські засоби природного походження діють на організм більш ніжно, не викликаючи зазвичай появи ускладнень. Велике значення в лікуванні має різнобічна дія лікарських рослин. Вона обумовлена значною кількістю біологічно активних і супутніх речовин, вміст яких у рослинах віддосований самою природою. Це призводить до зростання обсягів використання лікарських рослин у медичній та ветеринарній практиці [7, 8].

Аюрведа – це система медицини, однією з дисциплін якої є лікарська рослина. Відносна безпека фітотерапії – ще одна причина зростання популярності Аюрведи. Вона успішно інтегрується з алопатичною медициною. Формули Аюрведичних препаратів містять вітаміни, корисні копалини, біологічно активні стероїди, алкалоїди, глікозиди та дубильні речовини і різноманітні антиоксиданти в природному стані [4, 7].

Метою роботи є визначення у дослідях на лабораторних тваринах параметрів гострої і хронічної токсичності фітокомплексу АТОКСВЕТ, формулу якого складено відповідно до основних принципів індійської системи медицини Аюрведа.

Матеріали і методи. АТОКСВЕТ є

комплексом рослинних екстрактів, які активують ферменти травного каналу, підвищують ефективність всмоктування поживних речовин, нормалізують синтез і стабілізують склад мікрофлори кишківника, перешкоджають всмоктуванню мікотоксинів, сповільнюють процеси окиснення і знижують токсичну дію на організм залишків мікотоксинів та їхніх метаболітів, покращують дезінтоксаційну функцію печінки і загальний імунний статус організму.

До складу фітокомплексу АТОКСВЕТ входять флавоноїди, феноли, сапоніни та інші в натуральному вигляді діючі речовини, які містяться в екстрактах Андрографіса вологистого (*Andrographis paniculata*), Бухгаавії диффуза (*Boehraavia diffusa*), Азадірахти індійської (*Azadirachta indica*), Філлантуса ембліка (*Phyllanthus emblica*). Кормова добавка застосовується перорально разом з питною водою із розрахунку 60 г на 1 т води упродовж 10 діб.

Дослідження з визначення параметрів гострої і хронічної токсичності фітокомплексу АТОКСВЕТ проводили в умовах навчально-наукової лабораторії доклінічних досліджень кафедри фармакології, паразитології і тропічної ветеринарії Національного університету біоресурсів і природокористування України. При роботі з тваринами дотримувалися вимог біоетики і нормативних документів щодо захисту хребетних тварин, які використовуються у експериментах і наукових дослідженнях [3, 6].

Передбачаючи невисоку токсичність досліджуваних препаратів, для визначення гострої токсичності з метою перевірки, нами обраний лімітуючий показник: 5000 мг/кг маси тіла, який відповідає четвертому класу за ступенем небезпечності згідно з ГОСТ 12.1.007-76 «Шкідливі речовини. Класифікація та загальні вимоги нешкідливості» та V класу токсичності згідно з класифікацією речовин за токсичністю (Практично нетоксичні, DL_{50} 5001-15000 мг/кг маси тіла), що узгоджується і з міжнародними стандартами [1, 5].

Для досліджень використовували лабораторних мишей з середньою масою тіла 20 г (\pm 1,0 г). Тварин перед проведенням досліджень утримували на карантині упродовж 14 діб. Утримання мишей у клітках у приміщенні за температури 18–22 °С, годівля – стандартний гранульований корм. Водопій не обмежували. За 4 години до уведення досліджуваного препарату було припинено годівлю й напування тварин, які до цього мали постійний вільний доступ до корму й води. Безпосередньо перед уведенням препарату кожну тварину зважували. У досліді було використано 20 тварин, яких розподілили на 2 групи по 10 тварин у кожній (контрольна та дослідна), сформованих методом аналогів. За тваринами здійснювали цілодобове спостереження впродовж перших 24 годин із початку уведення препарату з наступним наглядом до 15 доби.

Тварини першої групи слугували контролем. Їм вводили в шлунок за до-

помогою металевого зонду (ін'єкційна голка з наплавленим оловом) дистильовану воду в кількості 0,1 мл. Тваринам дослідної групи вводили певний препарат у кількості 0,1 г. Для уведення внутрішньошлунково порошок із суміші фітоекстрактів після розкриття капсули препарату змішували з дистильованою водою у співвідношенні 1:3 і вводили отриману суспензію мишам у кількості 0,4 мл, що відповідає дозі препарату 5000 мг/кг маси тіла.

У хронічному досліді було використано 12 лабораторних нелінійних білих щурів з середньою масою тіла 260 г, яких розділили на 2 групи по 6 тварин у кожній:

1 група – контрольна, випоювання води;

2 група – випоювання води з досліджуваним фітокомплексом.

Кількість фітокомплексу розраховували орієнтуючись на рекомендовану виробником лікувально-профілактичну дозу: 60 г/1 м³ питної води, яку було збільшено у 10 разів. Препарат із питною водою випоювали упродовж 30 діб. Щоденно для випоювання готували свіжі розчини. За тваринами вели щоденне спостереження. Кожні 10 діб тварин зважували. Після завершення експерименту визначали гематологічні й біохімічні показники крові тварин. Кров від щурів відбирали через 4 години після припинення згодовування корму шляхом пункції серця після цервікальної дислокації тварин.

Гематологічні дослідження проводили за допомогою автоматичного гематологічного аналізатора згідно з ін-

струкцією до приладу. У цільній стабілізованій ЕДТА крові одразу після її відбору визначали наступні показники: кількість лейкоцитів, кількість та процентний вміст лімфоцитів, моноцитів та гранулоцитів, кількість еритроцитів, вміст гемоглобіну крові, гематокритний показник, середній об'єм еритроцитів, середній вміст гемоглобіну в еритроцитах, концентрацію гемоглобіну в еритроцитарній масі, розподіл еритроцитів, кількість тромбоцитів, середній об'єм та розподіл тромбоцитів, тромбокрит.

Біохімічні показники визначали у плазмі крові за допомогою напівавтоматичного аналізатора фотометричного біохімічного Lab Line 010, № К 05-9033 LabLine Diagnostics, Австрія; EN ISO 9001:2000, Cert No: 2010083000258) згідно з інструкціями до наборів реагентів для клінічної біохімії виробництва High Thechnology, Inc., USA. Досліджували наступні показники: вміст глюкози, загального білка, альбумінів, глобулінів, білірубіну загального, сечовини, креатиніну, кальцію та фосфору, а також активність АлАТ, АсАТ та лужної фосфатази [17].

Результати досліджень. Спостерігалося незначне збудження в дослідних тварин упродовж перших хвилин із наступним їх заспокоєнням. Спраги не відзначали.

Зміни загального стану тварин, спричинені уведенням досліджуваних препаратів, спостерігали через 1 год у тварин дослідної групи. У більшості дослідних тварин відзначали зменшен-

ня рухової активності, але із збереженою реакцією на зовнішні подразники (світло, звук). Корм і воду за вказаний період спостереження тварини не вживали. Упродовж години стан тварин залишився практично незмінним. Через 1 год після уведення препарату миші активізувалися, їх стан покращав. Тварини дослідної групи за станом та поведінкою майже не відрізнялися від тварин контрольної групи. За подальшого спостереження через 24, 48 і 72 год та впродовж наступних 12 діб до завершення експерименту стан тварин залишався незмінним, вони були активними й добре вживали корм і воду. Загибелі не відзначали. Отже, фітокомплекс АТОКСВЕТ не спричиняє загибелі після його внутрішньошлункового уведення білим лабораторним мишам у кількості, що відповідає дозі 5000 мг/кг маси тіла.

При дослідженні можливого прояву негативної дії фітокомплексу АТОКСВЕТ за тривалого його застосування упродовж усього періоду спостереження загибелі тварин не відзначали. Загальний стан і поведінка тварин, яким випоювали воду з досліджуваною кормовою добавкою, не відрізнялися від контролю впродовж усього періоду експерименту. Тварини були активними, реагували на зовнішні подразники, кількість споживаного корму була такою ж, як у тварин контрольної групи. Ознак негативного впливу досліджуваного фітокомплексу у тварин дослідної групи не виявляли.

Дослідження показали, що тривале пероральне надходження з водою фі-

Таблиця 1.

Морфологічні крові щурів за хронічної дії фітокомплексу АТОКСВЕТ (M±m, n=6)

Показник	Група тварин	
	контроль	дослід
Еритроцити, Т/л	8,23±0,28	8,01±0,09
Гемоглобін, г/л	119,4±12,48	136,8±1,79
Гематокрит, %	40,44±1,45	40,18±0,44
Середній об'єм еритроцитів, фл	49,16±0,60	50,22±0,13
Середній вміст гемоглобіну в еритроциті, пг	13,98±1,30	31,90±10,63
Середній вміст гемоглобіну в еритроцитарній масі, г/л	283,6±25,57	340,0±1,67
Розподіл еритроцитів, %	14,9±0,08	14,8±0,17
Лейкоцити, Г/л	13,6±2,04	14,16±0,75
Лімфоцити, Г/л	8,62±1,20	7,94±0,54
Моноцити, Г/л	0,48±0,07	0,50±0,03
Гранулоцити, Г/л	4,50±0,82	5,72±0,37
Лімфоцити, %	63,80±1,39	56,08±2,16
Моноцити, %	3,50±0,07	3,52±0,11
Гранулоцити, %	32,70±1,37	40,40±2,15
Тромбоцити, Г/л	354,6±73,38	941,2*±36,57
Середній об'єм тромбоцитів, фл	5,64±0,05	6,14±0,10
Розподіл тромбоцитів, %	16,60±0,08	16,46±0,04
Тромбокрит, %	0,23±0,04	0,58*±0,02

токомплексу АТОКСВЕТ призводить до змін морфологічного складу крові у тварин дослідної групи порівняно з тваринами контрольної групи. Установлена тенденція до збільшення концентрації гемоглобіну крові (на 13 %) на фоні практично незмінного показника кількості еритроцитів і, як наслідок, збільшення показників вмісту гемоглобіну в еритроциті та еритроцитарній масі на 56 та 17 % відповідно.

Кількість лейкоцитів у тварин дослідної групи залишалася практично незмінною порівняно з тваринами контрольної групи, однак відмічали зміни лейкограми крові у щурів, яким вполювали воду, що містила фітокомплекс АТОКСВЕТ (табл. 1). При цьому

відзначали збільшення вмісту гранулоцитів, які відіграють важливу роль у нейтралізації токсинів у крові тварин.

Наведені в табл. 2 дані свідчать про наявність певних змін метаболічних процесів в організмі щурів під впливом досліджуваного фітокомплексу за тривалого його надходження. Проте ці зміни вказують на спрямований вплив на посилення обмінних процесів у печінці як основного органу детоксикації в організмі дослідних тварин. Зниження вмісту протеїну загального відбувалося на фоні стабільного вмісту альбумінів, які зв'язують токсини екзо- та ендогенного походження. Певні зміни спостерігали в активності трансаміназ, зокрема активність АлАТ зростала на 21,8%.

Таблиця 2.Біохімічні показники сироватки крові щурів ($M \pm m$, $n=6$)

Показник	Група тварин	
	контроль	дослід
Протеїн загальний, г/л	67,36 \pm 6,13	54,28 \pm 0,83
Альбуміни, г/л	25,90 \pm 1,33	26,66 \pm 1,50
Глобуліни, г/л	41,46 \pm 6,77	27,62 \pm 1,87
Сечовина, мкмоль/л	3,60 \pm 0,20	4,70 \pm 0,12
Креатинін, мкмоль/л	42,52 \pm 0,65	43,11 \pm 0,83
Білірубін загальний, мкмоль/л	4,62 \pm 0,33	5,24 \pm 0,20
Глюкоза, г/л	9,90 \pm 0,50	8,68 \pm 1,21
АлАТ, Од/л	59,72 \pm 3,31	72,74* \pm 2,18
АсАТ, Од/л	89,42 \pm 5,95	98,18 \pm 2,88
Лужна фосфатаза, Од/л	239,36 \pm 16,34	258,35 \pm 19,89
Кальцій, ммоль/л	5,34 \pm 0,11	5,74 \pm 0,10
Фосфор, ммоль/л	1,40 \pm 0,03	1,76 \pm 0,20

При цьому на фоні стабільного вмісту креатиніну зростала концентрація сечовини на 30,6 %, що свідчить про посилення синтезувальної функції печінки.

Висновки

1. АТОКСВЕТ не спричиняє загибелі після його внутрішньошлункового уведення білим лабораторним мишам у кількості, що відповідає дозі 5000 мг/кг маси тіла, тобто за ступенем токсичності належить до V класу токсичності (Практично нетоксичні, DL_{50} 5001-15000 мг/кг маси тіла).

2. Після вipoювання білим щурам разом з питною водою фітокомплексу АТОКСВЕТ у дозі, що в 10 разів перевищує рекомендовану терапевтичну, загибелі тварин не відмічається. У їх крові встановлено збільшення концентрації гемоглобіну крові на 13 %, вмісту гранулоцитів на 27,1 %, підвищення активності печінкових ферментів, зо-

крема АлАТ на 21,8%, а також збільшення концентрації сечовини на 30,6 % на фоні стабільного вмісту креатиніну, що свідчить про посилення синтезувальної функції печінки.

Література

1. Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів [за ред. І.Я. Коцюмба]. Львів: Тріада Плюс, 2006. 360 с.
2. Крылов А.А., Марченко В.А., Максютіна Н.П., Мамчур Ф.И. Фитотерапия в комплексном лечении заболеваний внутренних органов. К.: Здоровья, 1991. 240.
3. CETS 123 – European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and Other Scientific Purposes. Strasbourg, 18.III.1986
4. Chatterjee, A. and Pakrashi, S.C. The Treatise of Indian Medicinal Plants, Publication and Information Directorate. New Delhi, National Institute of Science Communication (CSIR). Dr.Krishnan Marg, New Delhi, India, Vol. 1, 1991; Vol. 2, 1992; Vol. 3, 1994; Vol. 4, 1995; Vol. 5, 1997.
5. Chemical Hazard Classification and Labeling: Comparison of OPP requirements

- and the GHS: DRAFT 7/7/04 <https://www.epa.gov/sites/production/files/2015-09/documents/ghscriteria-summary.pdf>
6. Guide for the care and use of laboratory animals. – LAR Publication, National Acadmy Press, USA, 1996.
 7. Medicinal Plants: Chemistry, Pharmacology, and Therapeutic Applications. Ed.: Mallappa Kumara Swamy, Jayanta Kumar Patra and Gudepalya Renukaiah Rudramurthy. Boca Raton: Taylor & Francis, 2019: 237.
 8. Modern Phytomedicine. Turning Medicinal Plants into Drugs. Edited by I. Ahmad, F. Aqil, and M. Owais. WILEY-VCH Verlag GmbH & Co. KGaA, Weinheim. 2006:384.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ З РІЗНИМ РІВНЕМ САМООЦІНКИ

Мирошник О.Г.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Ключеві слова: лідерство, стиль лідерства, креативність, самооцінка.

Key words: leadership, leadership style, creativity, self-esteem.

Лідерство важлива складова групової динаміки та універсальний за своєю природою феномен суспільного життя. Воно існує у великих та малих групах, соціальних організаціях, соціальних інститутах суспільства. Оптимізація лідерського потенціалу громадян є важливою умовою становлення демократії у суспільстві. Студентський вік є найбільш сенситивним для набуття соціального досвіду та удосконалення навичок соціально-психологічної взаємодії у суспільно-історичних процесах.

Значний внесок у розробку психологічної сутності лідерства здійснили представники західної соціології та психології: Р. Бейлз, Г. Тард, Г. Лебон, Ф. Бартлетт, Дж. Барбер, М. Вебер, В. Шекедь, Р. Стокділ, К. Левін, Р. Лайкерт, Р. Блейк та Дж. Мутон, Дж.Хартлі, П. Сміт, М. Тейеб, Ф. Фідлер, М. Грегор та інші. Системне вивчення психологічної сутності феномену лідерства пов'язують з науковим напрямом, що отримав назву школа групової динаміки. Представники цього напрямку розглядають лідерство як сукупність процесів внутрішньої самоорганізації і самоуправління групи, що зумовлено індивідуальною ініціативою їх

членів [3]. Значна увага науковців приділяється аналізу чинників, що сприяють прояву ініціативи учасниками групи при вирішенні інструментальних та експресивних завдань. У соціальній психології це проблема аналізується у зв'язку із індивідуальними відмінностями людини, що спонукають до лідерства та способами вияву лідерської поведінки у групі [1, 2].

Важливим особистісним утворенням особистості, що детермінує ставлення людини до себе та до інших є «Я концепція», центральним елементом якої є самооцінка [4]. Саме тому, самооцінка може розглядатися як фактор лідерської поведінки в соціально-психологічній взаємодії.

Мета дослідження полягала у вивченні зв'язку між параметрами самооцінки та стильовими особливостями лідерської поведінки студентської молоді.

У дослідженні взяли участь 80 студентів з вищих навчальних закладів 19-23 років (з них 48 дівчат та 32 хлопця). Програма дослідження включала: визначення особливостей самооцінки за методикою С. А. Будассі (в адаптації А.О. Реана); діагностику креативного потенціалу лідера (за С.І. Макшано-

Таблиця №1

Особливості креативного потенціалу респондентів з різним стилем лідерської поведінки

Стиль лідерства	Рівень креативності	Креативний потенціал лідера			
		Особистість	Підхід до вирішення проблем	Робоче середовище	Загальний рівень
Демократичний	Високий	2 (2,5%)	1(1,25%)	1 (1,25%)	-
	Середній	46 (57,5%)	47 (58,75%)	47 (58,75%)	48 (60%)
Авторитарно-демократичний	Високий	1 (1,25%)	1 (1,25%)	-	-
	Середній	21 (26,25%)	21 (26,26%)	22 (27,5%)	22 (27,5%)
Ліберально-демократичний	Високий	-	-	-	-
	Середній	10 (12,5%)	10 (12,5%)	10 (12,5%)	10 (12,5%)

вим) та схильності до стилю лідерства та керівництва (за Є.П. Ільїним).

Узагальнені результати обстеження за визначеними методиками показали, що 35% (28 осіб) мали адекватний рівень самооцінки, 28,75% (23 особи) високий рівень та 36,25% (29 осіб) низький рівень самооцінки. Статистичних відмінностей між показниками самооцінки у дівчат та хлопців невизначено.

Аналіз особливостей розподілу показників, що характеризують спосіб реалізації лідерської поведінки, показали що більшість студентів 60% (48 осіб) виявили орієнтацію на демократичні засади взаємодії з іншими. Для цієї групи студентів є притаманним намагання зменшити внутрішньогрупову напругу, створити атмосферу дружельності і ділового співробітництва. У 27,5 % (22 особи) респондентів встановлено авторитарно-демократичну орієнтацію. Основними ознаками, що характеризують авторитарний стиль лідерства є: централізація всіх повноважень в руках лідера і ухвалення ним одноосібних рішень, які згодом можуть нав'язуватися виконавцям; віддача розпоряджень у

наказовій формі без пояснення їх зв'язку із загальними цілями і завданнями організації. Незначна кількість респондентів 12,5% (10 осіб) виявила ліберально демократичну орієнтацію лідерської поведінки. Ліберальному стилю властиві: прагнення лідера відхилитися від ухвалення рішень або перекласти це завдання на інших, а також йому абсолютно байдуже відношення до справ колективу. Лідер, що вибрав такий стиль, не проявляє ініціативи, грає пасивну роль.

Креативність як здатність до конструктивного нестандартного мислення і поведінки необхідна лідеру в діяльності і в спілкуванні. Постійно взаємодіючи у процесі своєї діяльності з іншими людьми, лідер не може бути достатньо ефективним, не проявляючи у повній мірі різних якостей креативної людини. Креативність допомагає лідеру знаходити оригінальні рішення проблем. За методикою С.І. Макшанова було визначено особливості креативності студентів із різним стилем лідерської поведінки (див. таб. №1)

Таблиця №2

Відмінності між параметрами самооцінки у респондентів із різним стилем лідерської поведінки (за t-критерієм Стьюдента, $p \leq 0,05$)

Стиль лідерства	Рівень самооцінки		
	адекватний / високий	адекватний / низький	високий / низький
Демократичний	2,5*	1,7	0,8
Авторитарно-демократичний	1,7	1,2	0,3
Ліберально-демократичний	1,6	3,9*	2,3*

Переважаючими є середні значення прояву креативного підходу у ставленні до людей, вирішенні виробничих проблем та організації робочого середовища у всіх групах респондентів з різними стилями лідерської поведінки. Отже, відмінностей між креативним потенціалом та стилем лідера не встановлено.

Самооцінка є структурною одиницею «Я-концепції», що визначає спрямованість, повноту та міру активності особистості у взаємодії з іншим. Порівняльний аналіз особливостей самооцінки у групах із демократичним, авторитарно-демократичним та ліберально-демократичним стилем лідерства показав такі результати. У групі респондентів із демократичним стилем лідерства встановлено 28,75% з високою самооцінкою, 35,4% та 37,5% з адекватною та низькою самооцінкою. Для студентів з орієнтацією на авторитарно-демократичний стиль лідерства притаманні як адекватний (36,4%), так високий (31,8 %) та низький рівень самооцінки (31,8%). Суттєвих відмінностей за рівнем самооцінки у цій підгрупі не встановлено. Аналіз результатів особливостей розвитку самооцінки у підгрупі із ліберально-демократичним

стилем поведінки показав, що половина респондентів цієї групи мають низький рівень самооцінки, 30% – високий та 20% – адекватний.

Отримані результати порівняльного аналізу перевірялись на статистичну значущість відмінностей за допомогою t – критерія Стьюдента (див. таб. №2).

Статистична значущість відмінностей за рівнем самооцінки встановлена для підгрупи респондентів із ліберально-демократичним та демократичним стилем лідерства. Отримані результати свідчать про те, що недооцінка особистістю своїх можливостей сприяє становленню таких особливостей лідерської поведінки в яких виявляється прагнення ухилитися від прийняття рішення, бажання перекласти відповідальність на інших, відсутність ініціативи. Така поведінка призводить до труднощів в організації процесу управління.

Висновки. Результати емпіричного дослідження засвідчили можливість розгляду самооцінки як чинника соціально-психологічної поведінки, що сприяє становленню способів взаємодії із іншими та визначає здатність до здійснення психологічного впливу.

Водночас, на нашу думку, не варто розглядати цей зв'язок як безпосередній за своєю природою. Становлення стилю лідерської поведінки обумовлено системою індивідуально-психологічних та соціально-психологічних факторів, вивчення яких складає подальшу перспективу нашого дослідження. Серед першочергових завдань якого є визначення ролі цінності сфери особистості.

Література

1. Ильин Е.П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. СПб.: Питер, 2008. – 432с.
2. Кричевский Р.Л., Рыжак М.М. Лидерство как структурный феномен // Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект пресс, 1999. С. 268 – 273.
3. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2005. 624с.
4. Чеснокова И.И. Проблема самосознания в психологии. М.: Наука, 1977. 144 с.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Чан Дык Тунг

Аспирант 3 курса

ФГБОУ ВО Российский экономический университет им. Г. В. Плеханова

Ключевые слова: банковский сектор, финансовая глобализация, банковские продукты, кредитные организации, информационные технологии

Keywords: banking sector, global financial, banking products, credit institutions, information technology

Финансовая глобализация, по мнению экспертов, дает положительные результаты, создавая большие возможности для банковского сектора, способствует достижениям в области науки и техники.

Финансовая глобализация открывает большие возможности для банковской системы во многих аспектах. Соответственно, банковская система расширяет доступ отечественных банков к международным рынкам. Банки могут улучшить свой доступ к рынкам и трансграничным инвестициям посредством соглашений о торговом партнерстве [1]. С появлением «финансовая глобализация» не только у крупных компаний, но и всей банковской системы появится больше возможностей для расширения сферы деятельности и создания брендов на международном рынке – при условии своевременного использования ее преимуществ. Вьетнамские банки имеют возможность на равных участвовать на игровых площадках глобального характера с высоким профессионализмом. В то же время потребители получают больше преимуществ от этого уча-

ствия и возможность расширить области применения современных технологий. Успехи цифровой революции создают банкам благоприятные условия, чтобы привлекать инвестиционный капитал, использовать его для получения поддержки, инвестиций, технических консультаций, обучения и распространения новых знаний от банков, иностранных партнеров, стратегических инвесторов в области применения современного бизнеса и системы управления, приобретения модели цифрового банкинга и разработки новых высокотехнологичных продуктов. Если финансовая и банковская отрасли будут в полной мере использовать возможности, предоставляемые «промышленной революцией 4.0», они получат доступ к современным технологиям, улучшат качество обслуживания и смогут устранить пробелы в мировых технологиях.

В то же время есть возможность модернизировать банковские продукты и услуги более современным и эффективным способом увеличения прибыли. На технологической платформе 4.0 использование преимуществ мас-

штабной экономики, совместной экономики, развертывания высокотехнологичных цифровых приложений, связанных с подключением к Интернету, облачными вычислениями, сенсорной технологией, виртуальной реальностью, поможет сократить операционные издержки, транспортировку, управление, внести вклад в финансовую экономию для банков и повысить прибыль, обеспечивая высокую готовность системы для удовлетворения потребностей клиентов в использовании электронных банковских услуг. Благодаря большей прозрачности, потребители получают еще больше доступа к ведущим отечественным и зарубежным финансовым услугам, что поможет местным банкам подняться на новый уровень, развиваться и конкурировать с передовыми банками в регионе и в мире.

Чтобы иметь возможность работать быстро, решительно, эффективно и в соответствии с тенденцией развития технологий в мировом масштабе, банковской индустрии необходимо определить стратегии, разработки и решения для адаптации к промышленной революции 4.0, которые включают следующие факторы [2]:

1. Необходимо сосредоточить внимание на совершенствовании нормативно-правовой базы для создания благоприятной экологической среды кредитных организаций (КИ) и компаний Fintech; разработать финансовые продукты и услуги на цифровых платформах для расширения доступа к финансовым услугам людей и предприя-

тий. В частности, необходимо создать правовой коридор для новых видов деятельности, услуг и продуктов, сформированных в условиях четвертой промышленной революции. В то же время, важно создать механизм мониторинга и управления, соответствующий контексту, общим стандартам и передовой мировой практике.

2. Необходимо обращать внимание на инвестирование и доработку инфраструктуры информационных технологий (ИТ-инфраструктура), чтобы иметь возможность модернизировать и автоматизировать большинство банковских бизнес-процессов, развивать банковские услуги посредством применения цифровых технологий. Это требует концентрации ресурсов не только от каждого банка и кредитной организации, но и от правительства.

3. Наряду с этим необходимо усилить управление безопасностью сети. Сами банки должны обновить стандарты информационной безопасности, чтобы постепенно приблизиться к мировым стандартам, а также обеспечить безопасность и надежность платежной системы. Кроме того, для выявления борьбы, предотвращения и устранения нарушений законодательства в области оплаты должны использоваться высокие технологии.

4. Необходимо сосредоточить внимание на улучшении качества человеческих ресурсов, особенно высокотехнологичных человеческих ресурсов для Центральных банков и кредитных организаций, чтобы исследовать, при-

менять и внедрять достижения технологии 4.0 в процессе администрирования, эксплуатации и снабжения обслуживания банковской системы.

В условиях финансовой глобализации новые технологии помогут экономике в целом и финансово-банковскому сектору в частности добиться значительной эффективности в глобальной системе создания стоимости, ускорить процесс индустриализации и модернизации, внося по-

зитивный вклад в экономическое развитие страны.

Литература

1. Е. В. Шилова, А. Р. Дьяков О феномене четвертой промышленной революции и его влиянии на экономику и управление // Вестник Прикамского социального института., 2018. – № 2. С. 86-95.
2. Кондратюк Т.В. Четвертая промышленная революция:Какие компетенции необходимы сотрудникам? // Стратегические решения и риск-менеджмент., 2018. – № 3 (108). С. 66-79.

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА США

Черненко К.К.

студентка політико-правового коледжу «АЛСКО»

Ключові слова: судоустрій, судова влада, система судів, судовий прецедент, Верховний Суд України, Верховний Суд США, розгляд міжнародних справ, федеральна судова система, судова інстанція, процесуальний закон.

З часу виникнення України, як незалежної держави, стратегія розвитку судочинства, полягала у перейманні досвіду західних країн.

Між Україною та США виникають різні наукові контакти вчених-правознавців, які здійснюють пошук шляхів розв'язання багатьох проблем юридичної науки. У цій співпраці особливого значення набуває вивчення досвіду США в організації судової системи.

Наприклад, Україна, приблизно вже упродовж 15 років використовує у судовій справі юридичні прецеденти. Розрізняють так звані прецеденти тлумачення (нормативні акти) і судовий прецедент. Прецеденти тлумачення створюються Конституційним судом України, Верховним судом України, Вищим господарським судом України. Дані акти мають деякі ознаками нормативних, проте не є самодостатніми та діють лише до тих пір, поки діє акт, з інтерпретацією якого пов'язані відповідні прецеденти. Судовий прецедент офіційно визнаний як джерело права. Однак фактично його роль в останні десятиліття значно зростає.

Все частіше при вирішенні конкретних справ, право користувачі посилаються на рішення вищих судових інстанцій.

На сьогодні, Україна використовує прецеденти європейських країн та Сполучених Штатів Америки у розгляді міжнародних справ. Але таких судових постанов небагато, оскільки реєстрація іноземних прецедентів, має складний характер.

Сучасні процеси розбудови незалежності Української держави спрямовані на побудову демократичного громадянського суспільства – рівноправного партнера світової спільноти. До найважливіших засобів досягнення цієї мети належить здійснення ефективної судово-правової реформи згідно з новими суспільно-політичними та економічними реаліями.

Судова влада здійснює врегулювання соціальних конфліктів між державою та громадянами, громадянами та юридичними особами відповідно до закону, контролює конституційність закону, захищає права громадян у відносинах з органами виконавчої влади та посадовими особами, а також контролює дії громадян при розсліду-

ванні незаконних дій та проведенні оперативно-розшукової діяльності, встановленням найбільш значущих юридичних фактів.

Найбільшою різницею між судовою владою України та США, є поділ Америки на штати, оскільки кожний штат має свою внутрішню політичну систему влади й підпорядковані своїм законам і судам. Штати, що входять до складу США, наділені досить широкою самостійною автономною компетенцією, в межах якої вони створюють власне законодавство і свою систему прецедентного права. У зв'язку з цим можна стверджувати, що в США існує 51 система права – 50 у штатах і одна федеральна. Судова система кожного штату здійснює свою юрисдикцію незалежно один від одного. Через це існують випадки, коли суди різних штатів приймають в аналогічних справах несхожі, а іноді суперечливі рішення. Розбіжності у право країни вносить також законодавство штатів, яке в багатьох аспектах є різним.

Щодо федеральної судової системи, то її очолює Верховний Суд США. Порядок діяльності Верховного Суду визначається його Регламентом і певними традиціями. Однією з традицій є тривале перебування суддів на посадах, наприклад, В.О. Дуглас (1939–1975) – 36 років, Дж.Маршалл (1801–1835) і С.Дж.Філд (1863–1897) – 34, Дж.Сторі (1812–1845) – 33.

Іншою традицією, чинною в американських судах дотепер, є порядок зайняття місць суддями залежно від строку перебування на посадах. Голо-

вний суддя знаходиться в центрі, справа від нього – місце судді, який найдовше перебуває на посаді, зліва – місце другого за строком, другий від Голови Суду справа – третій за терміном перебування і т.д. Усього суддів Верховного Суду США 9 осіб. У 1800 р. виник наступний звичай – з цього часу і по сьогодні, судді під час засідань одягнені у чорні мантиї, до цього – в чорночервоні, як судді в Англії.

На початку діяльності Верховного Суду США при ньому було створено Колегію юристів, членом якої він надав спеціальні дозволи на право виступати, представляти та захищати інтереси осіб у Верховному Суді.

Найвища судова інстанція допускає до перегляду по суті невелику кількість справ. Тільки ті, які є важливими для всього суспільства – це основний критерій. Тому системі не потрібно багато суддів: більшості справ завершується в апеляційній інстанції. Є такий історичний факт, що в США свого часу хотіли збільшити кількість суддів Верховного Суду – при президенті Рузвельті. Спроба була невдалою, оскільки у ній побачили політичний вплив.

Отже, Верховний Суд США розпочав свою діяльність у лютому 1790 р. Основними правовими актами, що визначають його діяльність, є Конституція 1787 р., Звід законів США та Регламент Верховного Суду США. З початку заснування Верховного Суду було сформовано окремі традиції діяльності, котрі не мають правового характеру, але застосовуються впродовж більше як двох століть.

Порівнюючи з Україною, Верховний Суд розпочав свою діяльність у 1917 році в період Української Народної Республіки та виконував всі функції, належні досі до судових справ і до справ щодо нагляду над судовими установами та особами судового відомства. Після прийняття незалежності України, майже нещодавно 15 грудня 2017 року було утворено новий Верховний Суд як найвищий суд у системі судоустрою. Але за заявою Конституційного суду, відбулася лише зміна назви даного органу.

Верховний Суд здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а відповідно до процесуального законодавства – як суд першої інстанції або апеляційної інстанції. Він складається з Вищої палати та чотирьох касаційних судів. До складу кожного касаційного суду входять судді відповідної спеціалізації. Крім того, у кожному касаційному суді з урахуванням утворюються судові палати з розгляду окремих категорій справ з урахуванням спеціалізації суддів. Велика Палата Верховного Суду здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення рівномірного застосування судами норм права, а також діє як суд апеляційної інстанції у справах, які Верховний Суд розглядає як суд першої інстанції.

Зазвичай, суди є правоохоронними органами. Вирішення судом справи означає, що суд застосовує норми ма-

теріального права до конкретного правовідношення. Воно є предметом розгляду суду і на основі цих норм приймає обґрунтоване рішення.

Судова влада здійснюється на основі та відповідно до вимог процесуального закону. Саме цей закон детально визначає порядок розгляду справ у суді, забезпечуючи дотримання прав та законних інтересів усіх учасників судових засідань.

Можна зробити висновок, що наша судова система є більш легкою у побудові і використанні, оскільки підпорядковується Конституції, як основному закону України, нормативним актам та кодексам. Але все ж таки судоустрій нашої країни потребує більш глибокого дослідження для покращення своїх функцій та роботи. Переїняття та обмін досвідом є важливою ланкою для покращення рівня розвитку та налагодження зв'язків з закордонними країнами.

Важливим у цьому сенсі є дослідження державно-правового досвіду Сполучених Штатів Америки, оскільки вони є високорозвинутою державою, яка досягла значних успіхів у розвитку державно-правових інститутів. Крім цього, щодо можливості запозичення історико-правового досвіду держав, які за формою державного правління, державного устрою й типу правової системи відмінні від України, США становлять найбільший інтерес.

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN TOURISM IN THE PANDEMIC OF 2020

M.M. Zhumbei

Assistant Professor

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Ivano-Frankivsk

Ukraine

Annotation: *The report deals with the information based on the consequences of the COVID-19 pandemic in the world and Ukraine precisely. The data on the crisis of the global tourism development in 2020 caused by the pandemic are analyzed. The decision of Ukraine to develop the domestic tourism is studied.*

Key words: global tourism, inbound tourism, domestic tourism, pandemic.

The study of global tourism development in 2020 has shown that the year is considered to be the worst on record in the history of tourism. The data indicate that the number of international arrivals fell by 72% over the first ten months of 2020, with restrictions on travel, low customer confidence and a global struggle to contain the COVID-19 virus.

According to the World Tourism Organization's (UNWTO) statistics, 67 million of international tourist arrivals were recorded in 2000; 798 million – in 2005; 940 million – in 2010 and 1,5 billion of international tourist arrivals – in 2019, globally. The year 2019 represented the tenth consecutive year of growth. However, as the UNWTO states, uncertainty surrounding Brexit, the collapse of Thomas Cook, geopolitical and social tensions and the global economic slowdown much contributed to a slower growth in 2019, when compared to the exceptional rates of 2017 and 2018 [6].

As specified by the World Tourism Organization, destinations welcomed 900 million

fewer international tourists between January and October 2020 when compared with the same period of 2019. This translates into a great loss in export revenues from international tourism, which is more than 10 times the loss in 2009 under the impact of the global economic crisis.

The **objective** of the report is to analyze the current state of tourism in the world and Ukraine precisely in time of the COVID-19 pandemic.

UNWTO Secretary-General Zurab Pololikashvili declared that the crisis showed the unprecedented impact of the COVID-19 pandemic on global tourism. He then informed about the fact that vaccination would boost traveller's confidence but the road to recovery would be long. There is a need to step up all the efforts to safely open borders while supporting tourism jobs and businesses. Zurab Pololikashvili stated that tourism was "one of the most affected sectors by this unprecedented crisis" [6].

The world major tour operators predicted international arrivals to decline by

70% to 75% for the whole of 2020. So, global tourism has now returned to levels of 30 years ago, with 1 billion fewer arrivals and a loss of some US\$ 1.1 trillion in international tourism receipts. This massive drop in tourism due to the pandemic resulted in an economic loss of US\$ 2 trillion in world GDP [7].

Let us have a closer look at the parts of the world facing the arrivals' decline. Asia and the Pacific (the first region to suffer the impact of the pandemic) saw an 82% decrease in arrivals in the first ten months of 2020. The Middle East recorded a 73% decline, while Africa saw a 69% drop. International arrivals in both Europe and North and South America declined by 68%. Thus, almost overnight, the pandemic brought global tourism to a complete standstill [6].

Unfortunately, millions of people missed chances to explore different destinations and embrace foreign cultures and customs. Consequently, the world lost out on opportunities for tourism to create jobs, support and develop businesses.

However, such large markets as the United States, Germany and France have shown some signs of recovery in the recent months. Furthermore, demand for domestic tourism continues to grow in most markets.

Therefore, destinations around the world are focusing on growing domestic tourism, with many offering incentives to encourage people to explore their own countries. According to the UNWTO, with domestic tourism set to return faster than international travel, this rep-

resents an opportunity for both developed and developing countries to recover from the social and economic impacts of the COVID-19 pandemic.

Having summarized several scientific definitions of the term “domestic tourism”, in our study we conclude that domestic tourism – is involving residents of one country travelling only within their own country.

After studying the experience of the advanced countries on their way to recovery in the sphere of tourism we offer to analyze the situation in China. The research by the World Travel and Tourism Council (WTTC) highlights the fact that China has been extremely successful in fostering domestic tourism, and is now one of the leading domestic tourism markets in the world. There is a lot of hidden cultural heritage in China that is often overlooked with its commercialised industry and giant sky scrapers [3].

According to the Chinese Ministry at a press conference, domestic tourism generated 5.13 trillion yuan (\$764 billion US dollars) in revenue in 2018. This figure reaches 12.3% as compared with 2017 [7]. Following the example of developed countries, the young and promising state Ukraine cannot waste the chance to restart its domestic tourism.

When it comes to the analysis of the Ukrainian tourism, we should state the fact that over the last two years Ukraine has taken 78th place in the world according to the Travel and Tourism Competitiveness Index. As a young and developing country, Ukraine attracts a growing number of tourists worldwide [4].

The Border Guard Service of Ukraine recorded that in 2019 foreigners crossed the Ukrainian border 14.2 million times. This figure can be compared with Poland — 19.6 million times; for the Czech Republic the record was 13.7 million crossings. In the first six months of 2019, Kyiv was visited by almost 900,000 foreigners. Almost 60,000 tourists from Great Britain visited Ukraine in the first half of the year. The most active appeared to be the tourists from Germany (116,000) and Turkey (126,000). Kyiv, Odessa, Lviv, Bukovel and Chornobyl turned out to be the most frequently visited locations and acquired the highest attention from the foreign tourists [5].

Hence, the Ukrainian inbound tourism has started to be intensified in 2018-2019 before the pandemic of COVID-19.

The global crisis caused by COVID-19 pandemic and the introduction of long-term international quarantine measures have had a very negative impact on the Ukrainian tourism industry.

With the European Union destinations being off-limits for Ukrainian tourists, the country's own coastal and mountainous resorts are experiencing a rise today as the Ukrainians seek out holiday options closer to home. The growth in domestic tourism started several weeks after Ukraine first began experiencing coronavirus lockdown restrictions.

However, the main tourist destinations of Ukraine still remain to be the Black Sea, the Azov Coast, the Carpathian Mountains, the cities of Kyiv, Lviv, and Odesa.

It must be stressed that, throughout June 2020, the Ukrainian largest Black Sea resort city Odesa lived up to its reputation as the country's summertime capital, with tourist numbers returning to pre-coronavirus levels. Concerning the Carpathian resorts and their activity in the period of the pandemic, they are optimizing the ways of attracting tourists to spending their holidays in the mountains [1].

Nowadays, the winter resort Bukovel is no longer associated with a ski vacation among its visitors. Its format is in the process of expanding. A broad culture, rich traditions and authentic cuisine that blend with green rural mountain landscapes, are the strengths that have made the Ukrainian Carpathians the all year round holiday destination.

Therefore, general sightseeing, mountaineering, biking, quadrocycling, river rafting, trout fishing, horse riding, berry and mushroom picking, swimming, trekking, hot air ballooning, sporting events, spa, meeting friends and relatives, night clubbing, different business purposes, festivals are the main reasons of tourist visitation in the mountainous resorts.

Presently, the Ukrainian travel agencies are in the process of complete transformation that will focus more on domestic tourism for the foreseeable future. So, during the pandemic in 2020 the Ukrainian travel agencies reoriented themselves on travels in Ukraine, prepared more than 500 brochures on the destinations, time of travel, hotels and motels, restaurants, cafes and sightseeing in a particular city which help the customers get the most out of their vacation in the current environment.

In June 2020 the President of Ukraine announced the adoption of the law for the development of domestic tourism in Ukraine. He then stressed on the necessity of the program for the development of domestic tourism on the governmental level which would lead the tourism industry to be developed according to the standards of the European Union [2].

To conclude, the positive development of tourism business of Ukraine on the path of the European integration is possible only due to reforming this industry and adapting its functioning to the European standards.

References:

1. Atlantic Council Report on Ukrainian Tourism 2020. [Electronic Source]. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukrainian-resorts-see-30-growth-as-coronavirus-crisis-boosts-domestic-tourism>(last access 04.12.2020).
2. Domestic Tourism Bill Adopted by Parliament [Electronic Source]. URL: 112.international/society/parliament-will-adopt-bill-which-will-contribute-to-development-of-domestic-tourism-before-july-15-zelensky-52555.html (last access 08.01.2021).
3. Domestic tourism maintains rapid growth in China.[Electronic Source]. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2019-01/30/c_137787597.htm (last access 01.12.2020).
4. Travel and Tourism Competitiveness Report 2019. [Electronic Source]. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2019>. (last access 01.12.2020).
5. Ukrainian Tourism Attractiveness. [Electronic Source]. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/09/4/651265/>. (last access 08.12.2020).
6. World Tourism Organisation: Impact Assessment of the COVID-19 Outbreak on International Tourism. [Electronic Source]. URL: <https://www.unwto.org/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism> (last access 21.01.2021).
7. World Travel and Tourism Council. [Electronic Source]. URL: <https://wtcc.org/>(last access 12.12.2020).

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Бутенко Н. І.

кандидат педагогічних наук, доцент
Херсонський державний університет

Спринь О.Б.

кандидат біологічних наук, доцент
Херсонський державний університет

Гرابко Л.О.

студентка
Херсонський державний університет

***Анотація:** в статті розглядають проблеми формування валеологічної культури учнів, яка має включати такі структурні компоненти: озброєння валеологічними знаннями, формування почуттів і переконань відповідальності за власне здоров'я та оволодіння вміннями і навичками санітарно-гігієнічними, здоров'язберезувальними.*

***Abstract:** the article considers the problems of formation of valeological culture of students, which should include the following structural components: arming valeological knowledge, forming feelings and beliefs of responsibility for their own health and mastering the skills of sanitary and hygienic, health-preserving*

Ключові слова: здоровий спосіб життя, здоров'язбереження, валеологічне виховання, шкідливі звички.

Key words: healthy way of life, health preservation, valeological education, bad habits.

Важливою функцією освітнього процесу для успішного розвитку нашого суспільства є збереження і зміцнення здоров'я учнівської молоді. Така державна політика зазначена в законодавчих документах: Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту».

Проблема збереження здоров'я молоді є однією з актуальних в широкому та вузькому значенні виховання, тобто про це має турбуватися держава та конкретно особа вихователя. В свій час видатний педагог Василь Сухомлин-

ський писав: «Турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєдіяльності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у власні сили.»

На сучасний стан здоров'я дітей, який викликає занепокоєння, впливають різні чинники як суб'єктивні так і об'єктивні. Серед таких чинників варто зазначити соціальну обстановку, яка створилась у нас в державі, екологічний стан оточуючого середовища, який призводить до змін організму на

генетичному рівні. Але, нажаль, на збереження здоров'я учнів негативно впливають окремі чинники освітнього процесу.

До «валеологічного» уроку ставляться такі загальні вимоги: санітарно-гігієнічні, психологічні, дидактичні та виховні вимоги. Аналіз шкільної практики показує, які ми маємо проблеми із збереженням здоров'я учнів, коли ми їх не дотримуємося.

Одна із них це організація дистанційного навчання, яке має такі чинники, які сприяють руйнуванню здоров'я:

1. режим постійного сидіння;
2. повітряний режим;
3. обмеження простору;
4. недосконалі методики роботи біля комп'ютера;
5. недотримання гігієнічних вимог тощо.

Наступна проблема це інновації в матеріально-технічному забезпеченні освітнього процесу. Серед них можна зазначити такі:

- столи замість парт;
- безвідривне письмо кульковою ручкою;
- люмінесцентне освітлення;
- шкідливе покриття підлоги та стін;
- перенасичення меблями тощо.

Проблеми є також такі, які пов'язані із змінами змісту та навчальних планів, зокрема, відмова від уроків праці.

Слід зазначити, що валеологічно проведений урок має забезпечувати учневі і вчителю збереження здоров'я.

У сучасній системі освіти широко впроваджуються здоров'язбережу-

вальні технології. М. Смирнов дає їм таке визначення:

Здоров'язбережувальні освітні технології – це комплексна, побудована на єдиній методологічній основі, система організаційних і психолого-педагогічних прийомів, методів, технологій, націлених на охорону та укріплення здоров'я учнів, формування у них культури здоров'я, а також на піклування про здоров'я педагогів.»

Дидактика дає відповідь на питання «чому вчити і як вчити», але мова тут має йти не тільки про зміст освіти, методи, засоби прийоми та форми навчання, але й озброєння валеологічними знаннями, формування почуттів і переконань відповідальності за власне здоров'я та оволодіння вміннями і навичками санітарно-гігієнічними, здоров'язбережувальними.

Учитель, користуючись сучасними педагогічними технологіями, у взаємодії з учнями, їх батьками, медичними працівниками, учителями-предметниками організовує освітній процес з урахуванням переваг на збереження та зміцнення здоров'я усіх суб'єктів освітнього процесу.

Література:

1. Грибан В.Г. Валеологія: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 256 с.
2. Седова Н. А. Формування інтересу до здорового способу життя у процесі професійної спрямованості сучасного фахівця.
3. Христова Т., Пюрко В., Казакова С. Стан здоров'я студентів вищих навчальних закладів та шляхи його поліпшення. Загальна теорія здоров'я і

- здоровязбереження/ монографія за ред.. Ю.Д, Бойчука.. 2017. С108-113.
4. Авдеєнко І.М. Сучасні підходи до розуміння поняття « культура здоров'я». Педагогічні науки. Херсон: ХДУ, 2011. Вип. 59.. С.165-169.
 5. Максимчук Б. А. Валеологічна культура в системі професійної підготовки майбутнього вчителя. /Педагогіка здоров'я. Харків. 2013.с.180-184.
 6. Петрюк С. Здоровий спосіб життя: роль технологій збереження здоров'я. Загальна теорія здоров'я і здоровязбереження/ монографія за ред.. Ю.Д, Бойчука.. 2017.С. 326-327.
 7. Бойчук Ю.Д., Науменко Н.В. Підготовка майбутніх учителів до формування духовного здоров'я молодших школярів. Харків. 2018. С. 6-10.
 8. Кофанов В.В. Формирование у студентов мотивации з здорову образу жизни. Педагогические науки. 2008. №3. С.173-178.